

LUCEAFARUL

SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ● Redactor-șef EUGEN BARBU ● ANUL IX — Nr. 40 (231) Simbătă 1 OCTOMBRIE 1966 — 8 PAGINI, 1 LEU

DOMINIC STANCA

hunedoara

Jacuri despăcă arama și umbrele,
calme ferestre din calme pătrate ivind
în spațiul tăcut anume pentru inimi
unde ca frunze fivite cu alb
lăstuni peste mări de asfalt se desprind

Adulmecă ora nespuse cuvinte
grîul părului tău înfocat să-l răfese
cum din nelineștea ta se aprinde
un vînt aducător de frumusețe.

Cerneala copacilor vie și gravă
inundă peisajul de var și de fier.
Aproape de cer, pe un braț despăcat de otavă,
ascult cum zornăie timpul prin albia ta de oțel.

Puls mineral, îndrîjița-ți caldă putere
satură-n cupe de cocs și-n arbori de fontă mișcarea,
și tot mai mult, mai aproape menită
ziua reducînd în priviri depărtarea.

★

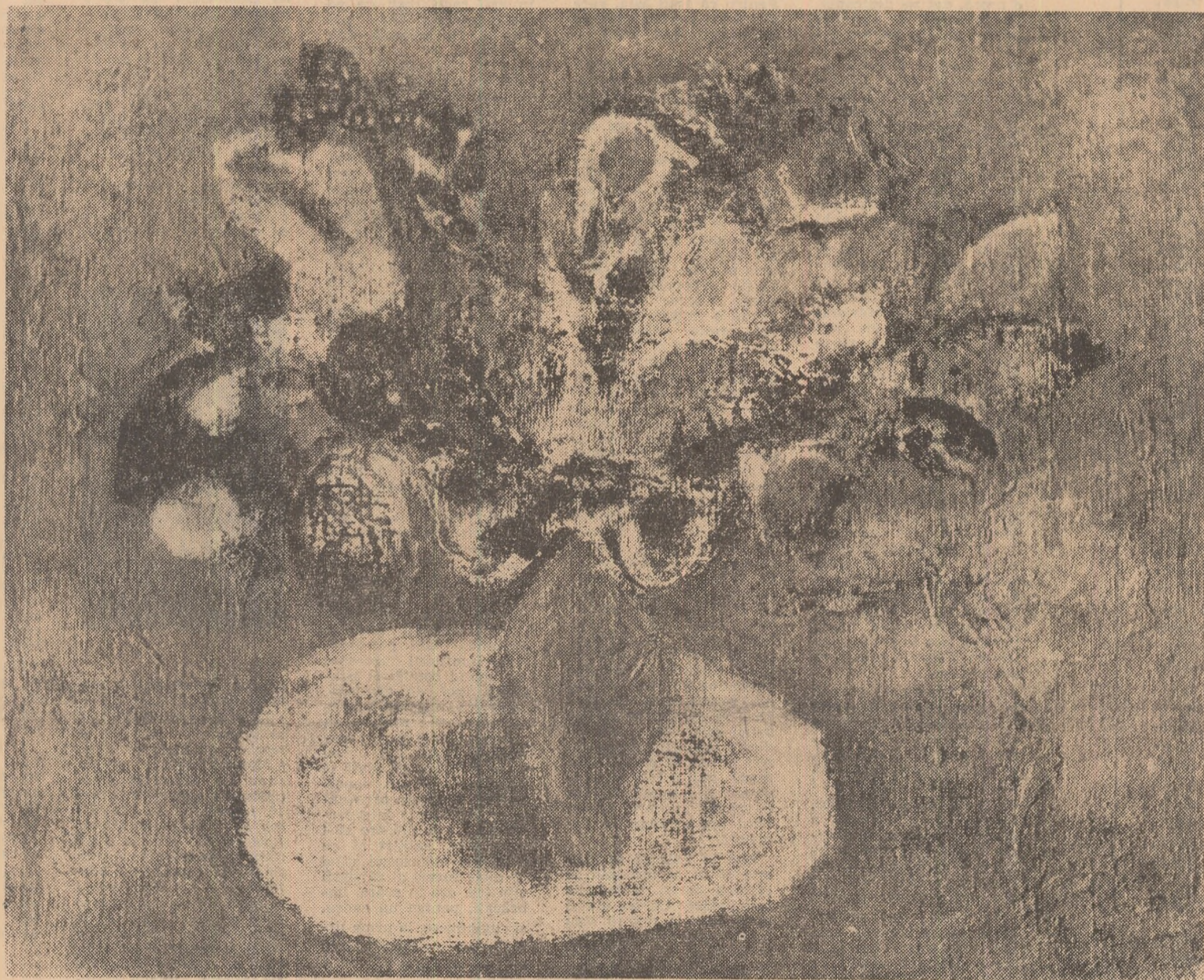
Iarși te văd, după ani, Hunedoara.
Grău de miracol te-nercește nimbul.
Prin inima ta — scul de foc răsucit —
a trecut — salamandă de farmece — timpul.

Acum împlinit ca un trup anotimp
cheamă la proaspete ardori singele, sevele;
înineritul galben așază
efigii de soare,
de foc
și de ambră
pe creștetul zilei
ca pe-un con de aramă.

Și scrișnetul cald inundînd aurora
cînd orele-flăcări își deapănă schimbul
și geometriile arse aseamănă bolta
cu făgeșe adinci,
fîntîni
și străfunduri
prin care suie — coloană vitală —
creșterea fărăi dezlănțită și gravă.

Iarși de văd — ochi de foc — Hunedoara.
Caarcin de lauri își flutură nimbul.
Din cupe de umbră liniștea vîntului zboară.

Slovă facului bun în care dospește prezentul
și grăbitului pas care bîntuie timpul!

ELENA GRECULESI: Flori

distinguo

pictura minăstirilor bucovinene

Cu firească mîndrie de cetățeni ai
României Socialiste, deslășim zi de zi
sau la răsîmpurii însemnate politica
partidului și a guvernului țării. Tre-
buri gospodărești, privindu-ne pe fie-
care în parte, ca și altele mai înalte care
ne privesc pe toți la un loc, de îndată ce
susțin valorile de cultură ale identității
noastre naționale și locul lor în
teoria culturii universale, sînt preocu-
pările rodnice ale acestei politici. Ei
fi datorăm astfel, între multe altele,
restaurarea științifică sau numai cu-
noașterea largă a monumentelor noas-
tre istorice. Dintre acestea, minăstiri-
le bucovinene propun exemplar rezul-
tatele noi acțiuni de valorificare și
popularizare. Un mare album de artă
U.N.E.S.C.O. le înfățișează lumii
întregi, iar numeroase grupuri tot mai
compacte de vizitatori străini increme-
nesc extatic sub zidurile lor. Procesul de
integrare a miracolului pictural buco-
vian în conștiința artistică mondia-
lă, se săvîrșește așadar sub ochii nos-
tri.

În curînd, palma de pămînt a Bu-
covinei cu cele cinci chivoturi de pe
ea, minăstiri zugrăvite exterior ca și
pe dinăuntru (Voronet, Humorul, Ar-
bore, Sucevița și Moldovița), va figura
fără îndoială în istoria generală a ar-
telor plastice ca Olandă răsăritească a
picturii murale. Și nu i se va spune
asa numai pentru mica întindere de
pămînt, care a putut fi totuși sălășul
unui fenomen plastic fără pereche.
Căci peretele exterior al tîndei tuturor,
dar mai cu seamă al Voronetului și Hu-
morului, lăngînd panoramic cu suprafața
curbă a contururilor laterale și re-
prezentînd într-o vastă compoziție
Judecata-de-Apoi, trezește spontan ce-
lebre imagini contemporane ale unor
maestri olandezi. Multitudinea perso-
najelor și a spețelor animale, viziunea
particulară a grupurilor, originalitatea
chipurilor și atitudinilor omenești din
fiece grup, precizia mișcărilor membre-
lor, detaliul realist de altele ori satiric,
motivul folcloric în decorație și — în-
cadrînd cascada de foc a Gheenei —
impresia finală de eveniment unanim
și capital de acțiune de la sine cu
viziune plastică, cum sînt cele din Că-
dereea îngierilor rebeli, din Ospățul de
nuntă sau din Numărătoarea din Bet-
hlem de Brueghel Bătrînul și din Că-
dereea osîndiților de Memling; și de
asemeni, la Humorul, portretul Eleni,
soția cătorului Petru Bareaș, cu nimic
mai prejos decît capodoperele genu-
lui din Renaștere, este de-a dreptul ru-
bensiun de la privirea etern luminooasă
pînă la vestimîntul somptuos.

Dar sînt și elemente care duc gîndul
vizitatorului la orientul european și
chiar la o Grecia necunoscută. Astfel,
în afară de Amfitritia tronînd pe un
delfin și mergînd ea însăși, inconjurată
de toate victoriile mării, la Judecata-
de-Apoi, registrele orizontale și supra-
puse de pictura sacră, care ilustrează
fragmente din Noul Testament și po-
vestesc coloristic vieții de sfînt pe pe-
rețele dinspre sud, sînt mărginite cum
în partea de doua a peretelui de un re-
gistru vertical, pe care, alături de sce-
nele de înțelepciune a sfînteniei, se
afală portretele de sfîntenie a înțelep-
cîmii, Platon, Aristotel, Heraclit și
chiar sfîntul tîndei filozofilor —
Socrate. Incit minăstirea Voronetului,
care adăpostește și singurul portret ve-
ridic al lui Ștefan cel Mare, capătă ast-
fel aspect de adevărat templu „so-
fianic”, cum ar fi spus Blaga.

Elemente tot răsăritone, la prima ve-
dere, par a fi numeroasele modificări
aduse tipicului iconografic bizantin.
Imaginea mișcării arată în deosebi de-
spărtarea de tipicul bisericesc tradițio-
nal. Și, dacă același dramatism specifi-
c și artă zugrăvirei de la Muntele
Athos, unui vechi specialist afirmă
că inovația a fost dusă acolo de zu-
grăvi Moldovei, rîmesci de vooezii
șitori sau numai închinători. Oricum
ar fi însă, valoarea inestimabilă a fres-
celor voronete, ca și a celorlalte
minăstiri-surori, rămîne intactă.
Din neferocitate, nu tot astfel se poate
spune despre ele, materialmente. Vre-
ne și vremurile de peste patru sute
de ani de la zugrăvire, le-au adus desu-
lete injurii. Afară de una singură, mai
ferită geografic de vînturi și ploi,
celelalte patru, peretele dinspre nord,
cel mai expus intemperiei, li se înal-
tă orb, plîngîndu-și în preajma avarie
cu cite un strop de culoare rămasă,
albastru la Voronet și verde la Humor.
Nu mai vorbim apoi de apucătura
unor nefecierici care, vînd să-și incre-
dînteze eternității numele lor netrebnic
și l-au zgîrîit pe frescele neastăute
de vreme, cu litere fie vechi cirilice,
fie noi latine, dar toate uncale, adică
de-o șchioapă, în timp ce bietului Toma
din Suceava, care a zugrăvit Humorul
și Voronetul, abea i s-a dat de numele
prizîrit în josul peretelui sters de vis-
cole. Am putut citi astfel, mai curînd
cum s-a chemat liota acestor inepti,
decît cum i se zicea marelui pictor!
Vreme și vremuri în adevăr, care ar

VLADIMIR STREINU

(Continuare în pag. a 7-a)

FIȘE

haiducii lui panait istrati

O povestire „Splica le maine” este
publicată în „Europe”, numărul din
15 aprilie 1924. Într-un ciclu „Pre-
sentation des haidoucs” apare la Ri-
eder, Paris, în 1925. În românește o
traducere intitulată „Haiducii” e
tipărită de editura „Cugetarea” în
1930.

Panait Istrati ar fi învestit cartea
cu mari și decisive sarcini ideologice.
Din articolul „Trecut și viitor” — „Dar
iată că mine năvălesc Haiducii. Sim-
țirilor omenești de totdeauna li se
adaogă revolta de totdeauna a lupă-
torului pentru droptate. Patimi arabe
și năzuiri conștiente sînt închise în
acești cupluri și arse pînă la topire.
Aci, nedreptătea veșnică a omului e
luată de piept și fîntuită în vîzful
tuturor.”

A se reține amintirile unor cunoș-
cuți care-l arată întens preocupat de
acest proiect. Odată s-a întîlnit cu
literatul francez Jean Joue. Au vor-
bit un timp și apoi au tăcut. Dar
Istrati a început să șoptească și să
facă semne, ca și cum lăsema locul
pe care trebuia să-l ocupe cineva:

— Ce faci? — Întrebă Joue.

— Doi haiduci stau în inima nopții
singuri, suți într-un stejar. Și vor-
besc, vorbesc...

— Ei, și ce înseamnă asta?

— Viitorul meu roman, care se va
numi „Prezentarea haiducilor”.

Dar (atenție!) mai țirîn, în auto-
biografia publicată în almanahul „Lu-
mea ilustrată” 1934 (la modul im-
personal și sub inițialele de imprumut
M. S.), Istrati recunoaște referirile la
cărțile cu haiducii: „nu sînt și cele
mai reușite din opera lui”. „Eie au
făcut totuși ca Istrati să fie numit
la Paris „autorul haiducilor”, cuvînt
pe care azi îl întîlnim în presa fran-
ceză, cînd e vorba de o lucrare a
„Brăileanului nostru”

În scrisorile sale, Romain Rolland
întîmpină cu o nealțărită căldură și
entuziasmul nouă operă — (clopotele n-au
însă și un scop pedagogic: înțietarea
ambiciei: crearea a lui Panait
Istrati?)

„Cu toate că haiducii sînt departe
de noi cei din Occident, (urmărește
cu răbdare pînă la sfîrșit fraza mea!)

1) Petre Manoliu. Aderarea lui Panait
Istrati. Azi, mai 1935.

— cu toate că aceste povestiri ne
reduc în aparență la romantismul din
epoca Misologhiului, cu toate că mi-
dor de povestile despre dumneața in-
suși, despre viața dumitale, despre
prieteni dumitale, pe care le am la
îmîna din ziua cînd mi-ai încredîntat
odîmnoară citeva relicve, cu toate că
(nu există cu toate că, care să rezis-
te): este o nouă capodoperă și ești
un geniu înnăscut.”

„N-ăș vrea să-ți succes capul —
adaogă R. R. puțin circumspect — și
să-ți dea dorința de a abuză de pro-
digioasa dumitale virtuozitate dar, fie
că mă înșel sau nu, trebuie să spun
ceea ce gîndesc: ești singurul geniu

Intențiile sociale proclamate fățiș îi
asigură și admirația lui Henri Bar-
busse care într-un articol ce-i dedicat
în „Humanité” (1927) subliniază: „Nu
e destul să spui că o astfel de litera-
tură (în care Haiducii, operă din care
am văzut în treacă citeva fragmente
contribuie puternic la această pers-
pectivă), aduce numai un realism sim-
plu, prost și uscat care modelează în
chip vînturos imaginea mîștă a speței
umane, dar reiese și un suflu de re-
înoiri sociale.”

Intr-un alt articol, tot în „L'Humani-
tă” (1927, 22 mai) povestirile „isto-
rice” ale lui Panait Istrati, cu referirile
lor poate prea ostentativ actuale, îi
servecă lui H. B. ca material demon-
strativ pentru ideea: „Toate magiile,
toate peripețiile din istoria de ieri
ne-ar lăsa aproape indiferenți dacă ele
n-ar avea o semnificație ascuțită pen-
tru istoria de azi și, bineînțeles, pen-
tru cea de mîine!”

Este sigur: sub titulatura de „autor
al haiducilor” se impune Panait Istrati
în atenția comentatorilor străini. Ilya
Ehrenburg în cartea sa „Liud, godi,
jizni” (vezi „Nouii Mîri”, nr. 10, 1961)
își amintesc (scofînd în evidentă co-
muniunea spirituală care există între
autor și eroi): „Istrati a povestit des-
pre copilăria sa, despre pribegieile sale,
despre herenurile turcești, despre
haiducii români. Cel mai mult îi plă-
ceau haiducii: ei îi apărau pe sâr-
mani, n-aveau de-a face cu disciplina
de partid, iar Istrati, vijelios dar fără
voînță, și care toată viața lui a fost
un anarhist, i-a considerat pe haiduci
înățăurii săi, ca frați ai săi mai
mari”.

Un critic danez într-un expozeu pa-
noramic al creației lui Istrati se
oprește pe larg tot asupra figurii
haiducilor — cuvîntul are se pare în
limba daneză o rezonanță neplăcută,
fapt care-l obligă să explice cu multe
asprețuri calitățile morale ale eroi-
lor respectivi: „Luafă pe Cosma, lile
cel înțelept și pe 20 alții, croiți după
aceiași tipar. În ce constă caracterul
lor de haiduc, ce îi deosebește de

restul oamenilor din societate și, cu
toate că acțiunile lor sînt cite odată
dure, ce-i face să fie o ceată de
aleși?... Cavalerismul și noblețea,
iubirea față de aproapele lor, o în-
credere arzătoare în valoarea vieții
oricărei ființe, chiar a celei mai umile
ființe de pe pămînt.”

În privința particularităților artice
este reținut modul de prezentare:
„foarte anecdotic cu o predicție vi-
zibilă pentru forma directă autobio-
grafică de povestire. Un povestitor îl
schimbă pe celălalt, într-un cadru cel
mai adesea simplu de acțiune, după
modelul orientat”.

Cu o dovadă în plus, a interesului
larg provocat în străinătate de cărțile
despre haiduci ale lui Panait Istrati:
Vicente Blasco Ibanez, într-o scrisoare
publicată ca prefață la volumul „Kyra
Kyralina”, (tipărit la Barcelona în
1926), exprimîndu-și simpatia față de
„prieteni mei, eminentul scriitor
român” reține aceste aspecte din opera
lui:

„Sper că romanele lui Panait Istrati,
care sînt mai degrabă culegeri de po-
vestiri legate unele de altele, vor
obține în țările de limbă spaniolă
succesul pe care-l merită...”

România este o țară de origină
latină și povestirile orientate ale ace-
stui mare scriitor balcanic, prin vînele
cărui curg diferite feluri de singe,
au unora culorile viguroase ale unui
roman spaniol. Unele episoade, înde-
osebi acelea în care apar „bandiții
generosi” ai României, viteji și aduc-
tori de dreptate, amintesc baladele
(romances) noastre populare.”

În presa română, „Prezentării hai-
ducilor” îi face o primire călduroasă,
între alții, N. D. Cocea. În „Facla”
el se jură că dacă pe stradă vînză-
tori de ziare ar fi anunțat cădereea
guvernului, strîngularea brătenilor
etc. el tot n-ar fi putut lăsa din mîna
cartea lui Istrati. Impresile sînt
acestea: „am călătorit ani și ani de-a
rîndul, prin locuri necunoscute, pline
de freamătul frunzelor și de fiorul
faptelor mari; am cunoscut oameni
diri, dintr-o bucată, care știu să
vorbescă — ceea ce urmasii lor au
uitat de mult — cu înțina în pată
și cu fruntea prinsă, am simțit trecînd
în sfîrșit surte fetele întoarse sub

interludii

al povestirii, al frumoasei povestiri,
de noi cei din Occident, (urmărește
cu răbdare pînă la sfîrșit fraza mea!)

„Am citit prefața Haiducilor. Îmi
place mai ales spiritul nou, mai curînd
sufletul cărții acesteia, pătunța care

AL. OPREA

anonimatul fotbalului

Cuplă cu meciul de atletism Italia-România, partida dintre Progresul și Politehnica de simbioză searsă a fost urmărită de un număr redus de spectatori. Duminică, pe Dinamo, parcă se întâlneau Granitul cu Abatorul, alți de puțini oameni puteau fi numărați în tribune. În fața unei asemenea lipsă de interes, jucătorii celor patru echipe s-au simțit ca în lumea cerșetorilor și au reușit cu prisosință. În două zile, abia am putut să vedem la București două goluri în alea căzute, dintre care unul din 11 metri. Au învinut, putea învinge oricine: frunța de ași a clasamentului și, surpriza surprizelor: Steagul roșu!

Ceea ce am văzut nu poate fi descris cu nici un chip: un fotbal lipsit de orice frumusețe, un fel de înghețată hoteică, terminată din când în când cu câte un sut tras fără nădejde, la întâmplare. Nici Progresul cu proaspătetea sale achiziții nu promise mult, pentru viitor. În afara lui Al. Constantinescu, ce s-a detașat net din masa de jucători, strâns într-o horă fără scop pe gazonul de la Republici, nu putem remarca pe nimeni. Timișorenii, deosebit de agresivi în meciurile sustinute în Capitală au terminat prin a fi sfocați de proziul elan și au cedat în fața unei echipe care are mărul meritul de a nu primi multe goluri.

Dinamo-București ni se pare victima cea mai ilustrată a Campionatelor mondiale de la Londra. Antrenorii aplică aici principii străine de spiritul echipei și al jucătorilor. Nunweiler III, bun la toate pe postul de libero nu poate singur să acopere și golul lăsat de el însuși în schema tactică. Nunweiler VI, cel mai în formă bucureștean este plimbat când pe extrema dreaptă, când în linia de mijloc, când pe stînga! O asemenea serie de improvizări costă, și dămină fostii campioni naționali au plătit experimentele într-o partidă pe care nu aveau cum s-o poartă, întrucât oamenii lui Ploieșteanu, în afara unui curaj mai pronunțat nu au arătat mare lucru. Oricum meritele lor nu scad cu nimic și trebuie felicitați pentru că nu ne-au mai oferit prilejul de a-i ironiza.

În țară trebuie semnalată victoria Rapidului la Petroseni unde se câștigă greu. Apărarea gârârilor, ca mai totdeauna de vreo cîțiva ani încoace, s-a dovedit a fi imbutabilă. La Cluj, Universitatea a confirmat, dacă mai era nevoie, că aici trebuie un plug mare. Cu jucătorii pe care-i posedă, această formație are la ora de față toate sansele de a retrograda. Se pare că viața nesportivă, vîrsta și kilogramele unor jucători demonstrează că numai cu schimbarea antrenorilor nu se pot rezolva multe lucruri. Știința — Craiova, acumului 9 puncte și sîltînd pe locul al doilea al clasamentului, produce multe delicii susținătorilor săi fanatici. Să sperăm că această bucurie nu va degenera după obiceiul pămîntului în fapte regretabile! La Iași, cu chiu cu vai, CSMS a ieșit puțin din perioada sa neagră, datorită mai ales lui Stoicescu Băiatul acesta își plătește cum poate vinile sale mai vechi și mai noi, dar ce ne facem cu principiele? În sfîrșit, la Pitești, Steaua a cedat lui Dinamo din localitate cele două puncte sau în joc.

Nimic nu sun soare dacă excludem vacanța arbitrară a Petrolului care a fost lăsat la vatră pentru 2 săptămîni în vederea partidei de la Liverpool. Deee Domnul ca odihna să fie binevenită, dar tare ne temem că inactivitatea mai rău o să facă. Mă mai gîndesc însă și la ceilalți: ce vină aveau constanțenii? Și de ce somaj forțat pentru că asta se simte? N-aș încheia scurtele mele rînduri fără să amintesc unele anomalii de ultima oră: echipele apar pe teren în tricouri ce sînt schimbate de la meci la meci, din necesități, bănuim, ale televiziunii, dar care duc la distrugerea tradiției culorilor clubului. Al doilea: au dispărut băieții de mingi! Să fie o măsură destinată redresării financiare a organizatorilor? Să fi început scoliile? Ori, pur și simplu, după ce acești pași ai gazonului au fost echipați ca la teatru, magazinerul a uitat cheile pe undeva și copiii au fost lăsați în fața porților? Cine mai stie? Atîta mister plutește în fotbalul nostru...

EUGEN BARBU

P. S. — La Pitești, Dinamo a făcut o serenadă în 2 goluri Carmencitei din Sevilla. Cam puțin pentru niște gospodari ai succesului, dar, decît nimic, mai bine puțin.

La Liverpool, Petrolul a scăpat ușor s-ar spune, pentru că prevederile erau îngrijorătoare. Noroc cu Sfetcu, scos de la naftalină! Să vedem la Ploiești ce o să se întîmple.

Încurcă-l, drace!

NICOLAE JIANU:

pămîntul era viu

Recentul roman în două volume, *Pămîntul era viu* (primul volum fiind o versiune revizuită a romanului *Izvorul Roșu*, 1956), reduce în actualitate o discuție susținută de Vladimir Streinu, prin 1936, în *Adevărul literar și artistic*; criticul se întreba, și pe drept cuvînt, de ce se publică romane în două volume, cînd acțiunea putea fi concentrată într-unul? Fără să ajungem la formularea unei lecții de metodologie a romanului, ne punem și noi, cu bună credință, aceeași întrebare după lectura acestei cărți.

Raportul ultima realizare a lui N. Jianu la tematica „viața minierilor”, putem afirma cu ușurință că este cel mai intens și mai informat roman inspirat din această lume fărîc, cum o numea un alt romancier al temel, Virgil Biroș. Dar simpla încredere a acțiunii în temă, exactitatea descrierilor, decurul bine fixat, sint numai condiții preliminare ale romanului. Și Nicolae Jianu cunoaște bine această tehnică.

Începutul ultimului și sondare într-o simbolică legendă teatrală legată de năvălirea Hoardei de aur a lui Batu Chan. Acțiunea însă se petrece în anii 1948-1949. Atmosfera legendei e folosită numai pentru a sugera că de puternică este tradiția în această lume semi-primară a minerilor de la Izvorul Roșu. Prozații folosește pas cu pas legenda ca să illustreze, într-un fel, sufletul

Briza și cutia în care ne păstrăm inteligența

La revista „Cinema” se practică de multă vreme o proză, așa zis deșteaptă. Se turmează o secvență cu tot ca, la *Bufetierul*, să fi sigur, nu să-și descrie *Waterloo*, a alunecat *Jean Marais* pe o scară, să fiți cînvîși că nici catastrofa de la Nagasaki nu a fost deosebit de zăuși mai vîră s-a avut glezna lui Dichiseanu, fetele scriitorilor de la revista *Știri* se vor pama la nesfîrșit.

A găsit Drăgan un unghi favorabil de filmare la Cheile Turzii, să te fii epopee în proză în coloanele revistei! Și așa mat departe. Dar să lucrăm mai bine cu... materialul clentului. *Spicium* din lungul Panoramic peste platouri, din ultimul număr, semnat de Eva Strbu, Rodica Lipatti și Al. Rădoiceanu.

Debutul e nițel surpriză: Vara a fost plină la capăt, generoasă. N-a plouat peste Dacia, Nici la Dunăre, nici la munte, nici pe unde s-au mai aflat. N-a plouat peste Dimefinel un băiat cuminte. A plouat cînd a trebuit peste Golgota. Soarele a strălucit frumos și cuminte pentru Sapte bărbai și o femeie care se aflau la Cheile Turzii în vale, și a intrat în norii pentru Golgota, aflată un pic mai sus.

Dacă băgați de seamă, în compoziția prezentată Golgota define, nu un loc simbolic, cum se sugerează în titlul scenariului, ci este localizată ca un obiect... peste care plouă!

Cîteva rînduri mai jos, inteligența gligitoare autorilor își iese din matcă. După alte ilustre exemple adăpostite în coloanele revistei iată cum se exprimă trioul suscitată:

În vară, cînd asfaltul Capitalei se topește întru sub tocuri, cînd toată lumea visează muntii de înghețată „Polar”, susur de izvoare și șorturi „Dorobanțului”, în vară deci, Manole Marcus la Vama Veche, Savel Săopuș la Tuzla și Lucian Bratu pe Mărășești colț cu Magistrala Nord-Sud, făceau să treacă prin aparatele de filmat primii metri de peliculă nevinovată încă din Zodia fecioarei, U-

tima noapte a copilăriei și Această țară fermecătoare. Primii metri de celuloză care numai multumită bunului Dumnezeu și lebelui modern nu se topeau și nu curgeau ca alvița pe la incheieturile aparatului de filmat. Pentru că anul ăsta, vara și-a adus aminte subit că anul deopotrivă cald al anului de la Izvorul Roșu.

Ce trebuie să reținem? Topirea tandră a asfaltului și pelicula nevinovată care datorită numai bunului Dumnezeu nu s-a transformat în alviță! Dar să avem răbdare! Condețele abia s-au deslățuit. Iată o descriere demnă de a-l face gelos pe orice mare scriitor:

Pămîntul ars al Dobrogei de care vorbea Manole Marcus și care dețea să fie descoperit. Aici, la Vama Veche, Ion Oraveanu a ridicat o casă — casa eroilor principali — aici a găsit o curte cu oie, ei, cu măgarul și cu gardul ei de piatră. Într-o armonie de bejuri și griuri perca făcînd de mina omului (mina omului a intervenit doar la perieți pe care trebuia să pușcă să fie vopșii într-un alb-gri). Aici s-a creat decurul unui Bufet cu mesele în curte, cu fete de masă colorate ca na-bele și ca nisipul. Aici se pregătea o forță frumoasă, filmare cu Cristea Avram, Mircea Bașta, cu Sorin Postelnicu și cu Jorj Voicu; aici i s-au făcut probe de machiaj Joanei Bulcă, venită cu mult înaintea filmărilor pentru ca să prindă culoarea femeilor de pescari, aici, în sfîrșit, pe malul mării chiar, Oraveanu ridică o lăcție în mîntură, aici urmau să se întîmple foarte multe lucruri frumoase și interesante, dar în zilele în care ne-am aflat noi se filma la Limanul.

Mat la vale și se descrie și cum înfrîngă această curte, făcîndu-se completări: Curtea era și pomii, dar la umbră stau numai privitorii. Echipa e la soare și cu ajutorul lui și al reflectoarelor care nu dau din păcate numai lumină ci și căldură, toată lumea simte din plin arșița pămîntului dobrogean. Preotul și preoteasa și copiii lor stau la masă și mîncîncă raci. Bătrîna vine să-l anunțe că sora lui, Sabina, dorește să-i vorbească. Preotul schimbă

doză replică cu soția sa și se ridică să plece. Preoteasa temperază cu o palmă maternă pofta de răci a băiatului ei.

Lăstînd la o parte pofta de răci a băiatului, se trece la cromatică: Deci, femeia în negru, părințele în gri, racii roșii de pe masă, fundalul alb al peretelui. Pe pelușă asta trebuie că va da* foarte frumos. De partea cealaltă a baricadei, mașinistul, operatorul, asistentul, Manole Marcus și toți cîții ne mai aflăm de față, strălucind în soare ca bujiile lucim mai bine întretînu-te. Ce ferice să fim! Iată la mare! Și totuși, cînd se termină filmarea, după ce parcurgem cei trei kilometri care ne despart de ea, mareea este din nou aproape, briza ne limpește un pic cutia în care ne păstrăm inteligența și simțim în stare să vorbim despre film cu pasune și, de ce nu, cu căldură.

Comentariile noastre la un asemenea text ar fi cu totul inutile, așa încît ne mulțumim să vă oferim încă un fragment din reportajul cu pricina. De data asta briza care ne limpește un pic cutia în care ne păstrăm inteligența bate din spate Tuzla. Ceea ce va fi descris altă de plastic de către reporterii stîni, nu pușcă să fie vopșii într-un alb-gri. Aici s-a creat decurul unui Bufet cu mesele în curte, cu fete de masă colorate ca na-bele și ca nisipul. Aici se pregătea o forță frumoasă, filmare cu Cristea Avram, Mircea Bașta, cu Sorin Postelnicu și cu Jorj Voicu; aici i s-au făcut probe de machiaj Joanei Bulcă, venită cu mult înaintea filmărilor pentru ca să prindă culoarea femeilor de pescari, aici, în sfîrșit, pe malul mării chiar, Oraveanu ridică o lăcție în mîntură, aici urmau să se întîmple foarte multe lucruri frumoase și interesante, dar în zilele în care ne-am aflat noi se filma la Limanul.

Mat la vale și se descrie și cum înfrîngă această curte, făcîndu-se completări: Curtea era și pomii, dar la umbră stau numai privitorii. Echipa e la soare și cu ajutorul lui și al reflectoarelor care nu dau din păcate numai lumină ci și căldură, toată lumea simte din plin arșița pămîntului dobrogean. Preotul și preoteasa și copiii lor stau la masă și mîncîncă raci. Bătrîna vine să-l anunțe că sora lui, Sabina, dorește să-i vorbească. Preotul schimbă

cărți • cărți • cărți

mai ascuns al oamenilor care lucrează în mine, caracterelor lor statuale, vorbele lor lapidare, în rezumat, psihologia grupului. În centrul atenției stă familia minierului Ion Nichifor cu soția sa Hana și fiul său Miron Nichifor. În sinul familiei Nichifor se întîmplă o dramă; Hana moare într-un moment în care minierii organizaseră o grevă. Autorul analizează tocmai frînturile din sufletul lui Ion Nichifor, participarea sa la viața colectivului ca și la propriile sale dureri.

Paginele în care autorul colectează vocabularul comun, cu multe clișee, din prima versiune a romanului, pentru a comenta aspecte politice și prezintă pe oameni nealterați, în simplitate lor litografică, în conturul lor statuar, așa cum de altfel i-a croit, sint deosebit de izbitoare: Ion Nichifor și scrie fiului său: „Pe aici e bai mare cu contractul” (p. 155). Și alții. Comentariul ar fi fost inutil, ar fi încărcat paginile și ar fi lungit acțiunea, succesivă, normală, a

Acțiunea celor două volume se sedimentează pe ideea că în sufletul înrăului inginer geolog, Miron Nichifor, fiu de minier, se mișcă simbolic o cumpănă: e el de ales între două lumi și alege fără nici o ezitare lumea cea nouă. Această alegere este punctată chiar din primele capitole ale cărții. Miron este impresionat și captat organic de viața „ocnărilor” de la Izvorul Roșu. Toate tentativele cad în fața acestui gînd cu floane dusă pînă în legendă. Atras de pămîntul natal, cu oamenii lui aspri,

se întoarce la Izvorul Roșu, renunțînd la o carieră universitară, la confortul și fascinatia Bucureștilor.

Nicolae Jianu nu tratează frînturile duală din sufletul eroului său prin întîlniri senzaționale, prin conflicte puternice. Am putea spune că în romanul său lipsește spectaculosul. Narativa, fără să fie analitică, este de o curvitate interioară. Conflictul dintre minieri și societatea Minaur nu au retorism, ci numai o stilizare, aparentă.

Cartea lui Nicolae Jianu se citește greu tocmai din cauza pe care am indicat-o de început. Proza se putea concentra, mai ales în epizodele ce se petrec la București. Autorul ratează printre-o cromatică prea comută peisajele și acțiunile citadine.

Proza lui Nicolae Jianu poate fi reținută numai prin contururile pline de autenticitate ale peisajului și minier, prin portretele tratate cu niște reverberații ale sculpturii în literatură, prin jocul material al legendelor, la limita dintre bizar și cel mai crud realism. Caricatura și grotescul nu-l prind. Nicolae Jianu întuiește o lume mai adîncă decît peisajul colorat cu cristale de zinc; e în proza lui (în paginile dense, desigur) poezie dură a omului care se contopește cu pămîntul: „N-am să-ți mirosu pămîntului ăsta, nu știu, are din miros de light oană, de țigară, ceva crud și iute, toate au mirosul ăsta și pădurea și iarba și florile... chiar și oamenii!” (pag. 433/II). Concentrat și abstrus mai mult din mediul citadin, dirijat total spre lumea minierilor, romanul ar fi avut mult de câștigat. Cu toate acestea numele lui Nicolae Jianu se înscrie în literatura temă (*Arhanghelii* lui Ion Grăbiceanu, *Înfrîngerea pămîntului* de Carol Ardeleanu, *Lume fără cer* de Virgil Biroș etc).

EMIL MANU

Reprezentarea sexului între București Nord și Bicaz

Ultimul număr al revistei „Amilitea” ne face o surpriză agreabilă: promovarea este literatură, gen încă nu îndesat de dezvoltat pînă la ora de față, lădă aproape în întreaga textul prezentării volumului „Nu te lasă niciodată” semnată de IRINA VASILESCU, o valnică denunț a criticii noastre literare:

„Deși coordonatele timpului terestru, dar cînd decurul în lumea de azi sau de ieri. Sinza-

tele umane („Penitent”), a ororilor și a rețelărilor („Și eu sînt Eva”). Cea mai interesantă ipoteză este cea a metamorfozilor succesive, normale, a feliei care respinge cu bulgări de pămîni prima soanță a iubirii („Pe deal” — din ciclul „Metamorfoze”) a adolescenței ce provoacă marmură cînd în soare, în stînci („Vara” — „Metamorfoze”) și a melmel ce-si așteaptă calmă bărbatul („Pentru că nu se poate alina”).

Amprenta exprimării de sine a prozatorului e rețezită schița. Și altceva decît natura moartă. Ajunsă la o fază a maturizării, femeia simte necesitatea comunicării totale cu bărbatul căruia ea închină virgule sperantele, realizările și eşecurile. Neapărită-parea lui, chiar cînd aceasta e generată de claustrare spirituală, atrage după sine relația femeii și în altă instanță condamnarea contractuală matrimonial care a sclerosat poezia diagnostic. Pledoaria în-lăcărată și sinceră a Sinzaniei Pop. zăcăndă bilanțul asupra tuturor rigidităților.

Imagini solitare ale unei vieți aparte, schițele își au autonomia lor. Un spirit didactic al încercării așezării pe leme, idei... etc. Impresionează în acest anu-l de senzații, preocupări, gînduri care animă întreaga proză a Sinzaniei Pop. La un moment dat lectura îți creează impresia de obază, care, inexorabilă și cerește, iar simpatetic trăiește.

Pînjule ale unui univers cu mult mai bogat, schițele le conduc încet și înalbil și spre o apariție salutară.

O expresie frustă, senzorială vine să încheie spontanitatea culorilor, a gesturilor, conținutul un spirit îndăoznei care alisă coșului conveniențelor și transcrie lumea superioară a esențelor.

Spuneți-ne oameni buni, dacă poate fi schimbată mîcar o virgulă din acest text alți de savuros? Suneți-ne!

ale așa-ziselor mese rotunde, oferindu-ne, prin emisiunea de duminică 25 septembrie, cînd ni s-a oferit despre viața „Nu sînt turnul Eiffel”, un splendid model de înțuit etic și intelectual. A fost — ca să zicem așa — un adevărat spectacol pe care ni l-a oferit protagonista convorbirii — în sfîrșit autoarea mai sus-omenitei lucrări — și care va rămîne de-a pururi înscris în analele Televiziunii — prin îneditul lui greșit înțeles pentru cine n-a avut marea șansă de a-l „viziona”.

Cititorii cronicii noastre își aduc, desigur, aminte de stăruințele pe care le-am depus pentru a-i scoate pe tovarășii de la Televiziune din eronișii autorii emisunii-gablon, pentru a-i determina să rupă cu prejudecățile, să lase frîu liber destăvuirilor spontane ale colorizării. De ce nu este oventăria noastră (a se vedea *Contemporanul*, nr. 38, 1965) am proclamat, cu fermitate, principiul afirmării deșteptării, cu orice preț, Chiar și în cazul în care am scris, negru pe alb: „Amid deștept, Crisă e actual. Fîind deștept, e interesant. Chiar atunci cînd eșuează. Nu este adevărată o idee originală? Nici vorbă. De cîte ori n-am făcut aluzii, prin glozele mele, la necesitatea imperioasă de a se deschide drum liber în emisiunile Televiziunii. A trebuit să treacă mai bine de un an, de cînd am emis această idee forțată, în care rezidă izvorul succesului, pentru ca ea să fie înfrîngătoare de realizatori „meselor rotunde” oferite telespectatorilor.

Este, fără îndoială, mereu încontestabil al celor care a scris „Nu sînt turnul Eiffel” de a fi corectus sarcinii ce i-a stat în față: e a-s-a comportat la înțimite, dezvăluindu-și, așa cum am cerut întotdeauna — o natură umană nealterată de afectate — cu o sinceritate debordantă, călcînd în picioare prejudecățile modestiei. Căci, în adevăr, cum poate fi altfel interpretat decît ca o învechită conveniență socială ceea ce se numește

modestie? A crede despre tine că ai scris o piesă atînsă de genialitate și a o spune răspîcit, în cazul și în cazul tuturor celor care te ascultă și te văd, înseamnă a te fi hotărît să nu porți o mască menită să-ți distimuleze adevărata natură — înseamnă a da dovadă, pe lângă sinceritate, și de deșteptăciune, înseamnă a fi interesant. Chiar dacă eșuezi — după cum am mai spus...

Ne-au plăcut de asemenea, mișcărilor degajate ale celei care a animat discuția din jurul „meselor rotunde” și felul spontan de a folosi ochelarii de soare, cu o grație lipsită de orice ostentație, ca pe un apărător de meste.

A fost — cu alte cuvinte — un model de a fi — mare a personalității — toată plentitudinea ei, ceea ce ne dă dreptul să-l felicităm pe tovarășii de la Televiziune pentru șansa de a fi pușcă pe o asemenea „găselniță” — ceea ce, bineînțeles, nu înseamnă că ei nu mai trebuie să caute și alte moduri de exprimare a naturii umane

ECATERINA OPROIU pt. conf. ION MUREȘAN

În interviul acordat de maestra Tilde Ursescu revistei noastre, s-a structurat o inadverentă, drept pentru care facem cuvința rectificare: Regia baleteului „Frumoasa adormită” — atribuită maestrului Tilde Ursescu — aparține, de fapt, maestrului Vasile Marcu.

Luni 10 octombrie a. c., ora 19, se redeschide cenaclul „N. Labiș”, la Casa scriitorilor.

Dal Dal Dal

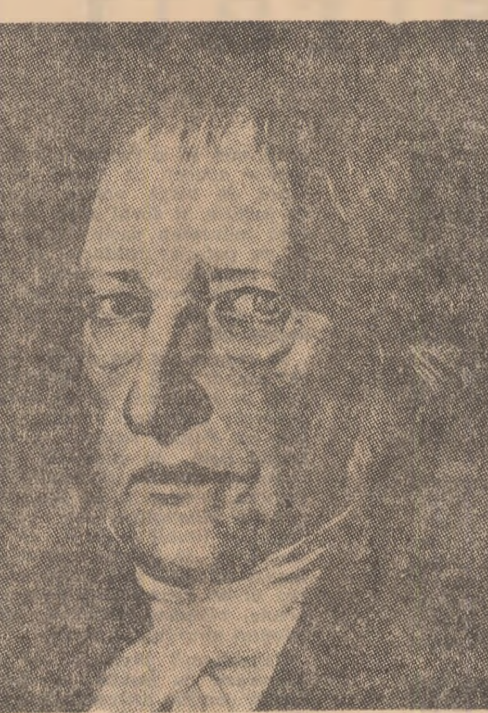
În sfîrșit după lungi și istovitoare așteptări, Televiziunea a găsit un dîntre minunatele „chei”

cronica literară

hegel: prelegeri de estetică

— VOLUMUL I —

in românește de d. d. roșca

Constituie, fără îndoială, un act de cultură importantă traducerea mistică a operei lui Hegel, inițiată și realizată în ultimii ani la noi. Consecințele acestui fapt abia de acum încolo se vor putea vedea. Hegel face parte din categoria acelor cugețatori, mereu contemporani, a căror prezență, prin traducere, în orice cursă, este menită să fertilizeze, pentru multă vreme, la dimensiunea secolilor, spiritele, conștiința publică. Căci întotdeauna contemporane se dovedesc a fi nu numai scrierile ce se integrează cronologic în etapa prezentă, ci și acele opere ale trecutului care și păstrează actualitatea, forța de seducție și prezintă încă șanse de supraviețuire. Prezentul are obligația să lărgească permanent a orizontului gîndirii, spre nefericirea minților obtuze, a tuturor eclecticii plini de sine și producătorilor consacrați de speculații lăfăne.

Nu mai în acest an, 1968, a fost marcată apariția în românește, a două lucrări monumentale ale genialului filozof german: Știința logicii și Prelegerile de estetică (I) Ambele traducerii, realizate magistral, așa cum poate în putine țări Hegel a fost tradus, sint datorate profesorului D. D. Roșca. Nu știu dacă apariția consecutivă a celor două volume a fost cumva ghidată sau e vorba numai de o simplă coincidență, dar e bine că s-a întîmplat așa. Prelegerile de estetică vin, de fapt, să illustreze concret, pe baza analizei istorice a domeniului artei, principiile dialectice expuse în Știința

logicii. Cele două cărți se completează și se explică citează reciproc cum nu se poate mai bine. De sigur, din perspectiva timpului scurs, a curcilor lor artistice ulterioare, sistemul estetic hegelian se prezintă astăzi în multe privințe ca depășit. Observațiile referitoare la înfrînșparea istorică a Idealului în artă, clasificarea artelor întreprinse de Hegel, ca și premiza filozofică fundamentală a esteticii sale, potrivit căreia arta reprezintă un moment, o treaptă în procesul de autocunoaștere a Spiritului Absolut, ne apar acum, mai mult ca oricînd, lipsite de consistență. Există însă și des-tule alte observații, ipoteze și idei care, doar cu mici corective, se cer preluate, adîncite, dezvoltate. Filozofia lui Hegel realizează subtil o anumită sinteză între idealismul obiectiv anterior și subiectivismul de origine creștină. Gînditorii pre-kantieni, cu unele mici excepții, concepeau adevărul ca fiind, ori de natură pur obiectivă, ori pur subiectivă. Subiect și obiect, în cercetarea filozofică se prezentau ca două lucruri distincte, independente unul de celălalt în rezultatele obținute. Conținutul ceea ce Kant doar inițiază, Hegel privește cunoașterea drept o relație între acestea două. Ideea Absolută hegeliană cunoaște în dezvoltarea sa, mai înfrîng, un stadiu al existenței pure conceptuale, de al cărei stadiu, după Hegel, urmează să se ocupe Logica. În stadiul următor, Ideea se instrăinează de sine, luînd forma reali-

tății materiale. De studiu acestui stadiu se ocupă Filozofia naturii. În al treilea stadiu ideea Absolută, instrăinată în propria sa existență, natura se regăsește în persoana științei umane, înzestrate cu o existență conștientă. Spiritul Absolut, sub semnul căruia se înscriu activitatea artistică, religioasă și filozofică (științifică) indică acel moment din drumul parcurs de Ideea Absolută, cînd umanitatea conștientă se există în Ideea Absolută, sub forma sa imperfectă, instrăinată, în materială, începe să aspire spre forme perfecte, superioare. Artă, religia, filozofia sint trei trepte în efortul către realizarea acestui deziderat. Devenind conștient omul se eliberează încetul cu încetul de tirania naturii, dar niciodată complet. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar aceasta este identică, la rîndul ei, cu aspirația spre frumos. Frumosul este Idealul, adică Spiritul Absolut transparent în materie. Artă, religie și natură, și devine sclavul altor oameni și al lui însuși. În concepția lui Hegel, aspirația spre libertate se confundă cu aspirația spre Absolut, iar

FLORENȚA ALBU

noaptea anei

În noaptea-aceea eu m-am smuls din dragoste
și v-am chemat din ziduri, Ane ale lumii,
o, v-am chemat și-n locul gol vă îndemnam,
pe trufașul Manole să-l zidiji.

Vream să termin zidirea
urcînd-o, bărbătească, din trunchiul lui înalt;
o citiream în nopți,
privindu-l cum îmi doarme
învins și nesupus, cu tîmpla pe genunchi.

Prea femeiască, prea fragilă
crescu, din coapsa Anei, cîtorita lui —
Eu vream un turn, cu clopote în stele să zidesc,
mai demn de dragostea și jertfa lumii.

Și v-am chemat din ziduri,
prinziindu-vă de umeri aripile meșterului
și îndemnîndu-vă la nesupunere.

Strigam, în ploaie, să vă-ntoarceți,
să vă împotriviți chemării lui,
dar v-am văzut grăbind
spre locul vostru-n ziduri,
v-am auzit plîngînd, iubind, din ziduri.

Stam singură, pe înălțimea jertfei mele,
cu aripile prinse de umeri, îndrăznind,
dar jos, pămîntul se ferea — pămîntul Anelor —
nu mă voia,
nu mă primea legenda.

marina-n septembrie

Cum se-mpușnează umbra vîntului
și umbra cuvintelor
care-au trecut înainte de hula,
pe-această potecă a jărmului!

Iată, scabei galbeni,
șerpi arși, cu pielea solzoasă,
pămîntul și marea lui durere,
uscăciunea și lupta cu soarele
și dincolo — marea
a cărei neodihnă e alta
decît a pămîntului,
decît a noastră.

Și-n nisipuri, soarele alungind
umbra altui ceas
peste nesomnul pietrelor, peste nesomnul inimii;
marea ridică-mpotriva tăcerii,
din pauza gîndului,
fraze nepotrivite,
ca și cum s-ar răspunde, în altă limbă,
noapte bună — unei litanii.

Și iată, încet, ziua se tirăște spre toamnă,
sîngerînd îmblînzită,
pe poteca jărmului, cu scabei galbeni,
și se împușnează umbra vîntului
și umbra cuvintelor
dinainte de hula.
Tăcerea e pruncul care se plămădește acum,
în pintecul țipătului
părăsit la jărm...

distanțe

Bătu de zece ori în noapte clipa
făcută an, făcută ev, mileniu;
treceam prin timp,
cu pasul gîndului
și învingîndu-i moartea
mă posomoram.

Ce joc copilăresc — de-a zmeul și de-a vîntul,
ce joc, să-ți lași pe spate fruntea-n cer,
pînă în nașterea și-n moartea stelelor

Băteau în noapte ora și milenii.
Eram copil bătrîn de-o veșnicie.
Zmeul murise de mai multe ori cu cerul.

Stam ghemuit pe promontoriul nopții
și stelele căzute mă-ngropau
pînă la gleznă pînă-n umeri;

doar capul răsturnat pe spate aștepta
adaos infinit — nașterea altor stele.

ILEANA MĂLĂNCIOIU

atunci a venit doja

La nașterea pămîntului acesta ursitoarele
Au spus că-n el oro să crească grîu
Și că-mpăratul lui va fi acela
Ce va umbla cu secura la briu.

Și nu se știe bine pentru ce,
Dar coroana și tronul ce-i fusese sortit,
I-au fost ascunse chiar de la-nceput
Și au rămas cu fiul înroșit.

Se știe însă că s-a hotărît
Că nu se va încorona nici un secerător,
Pînă cînd nu se va răci coroana,
Pe capul unuia dintre ai lor.

Și-atunci a venit Doja și s-a urcat pe tron
Și toți au rămas muți de-ndurerare
Căci tîmplele-i erau înfierbîntate
Și fiul roșu se-nroșea mai tare.

Și doar cînd singele din el s-a stins
Și s-a-nnegrit coroana și tronul sub picior,
Au început să murmure din nou
Și să-l aștepte pe-mpăratul lor.

ION POGAN

în zori

Iată, adîncurile sînt goale
numai cîteva glasuri, uitate, domoale,
și pajura nopții a rămas fără lună,
ca o nunță fără cunună.

Dihania a fugit azi în zori
pe cînd se-alegeau în berbeci și miori
turmele stelelor,
bătrînul luceafăr, duhovnicul mielelor,
picotea,
se trezea
se stîngea-ntr-o cîntare prelungă,
în altar, acolo la strungă.

Pașii s-au ascuns în spatele munților
deșteptate-s, prin rouă, cornițele frunților
acum turmele s-au lăsat jos pe creste
să pască prin iarbă tinăra veste
cîntat-n colină
cu voci de lumină.
Pe poteci, fără urme,
sînt altfel de turme,
fără duhuri prin ele,
fără nopți, fără stele,
doar păstorul e-aceiași, stăpin pe abis,
e păstorul din vis.

ION LARIAN POSTOLACHE

mormînt de erou necunoscut

Mormîntul acesta pe care îl pasc vițelii și ultearea
Era al unui erou, dar nu se știe al cui,
Soldații care l-au îngropat n-au spus nimănui
Cum îl cheamă,
Și ierburile cresc înalte și silhul.

Și soldatul doarme aici,
Și îl destramă vremea și rădăcinile;
Cîndva o fi avut mîini și obraz de lemn învechit,
O fi avut o nevastă
Și un copil cu părul ruginit.

Toate s-au stîrjit undeva, pe un cîmp,
În ziua cînd l-a mușcat o vîlperă de oțel;
L-au dus totuși la ambulanță
Cu toate că era mort,
Pe urmă l-au tîrit pînă aici, doi soldați bătrîni,
Înfășat în scutec de foaie de cort.

Cîmîtrul satului
Se îmbogățise cu un mort.

Din buzunar, unul l-a luat tunului,
Celălalt gologanii
Pe care îl ținea înnoadați în balistă.
Lîngă mormînt l-au aruncat niște scrisori vechi
Și o fotografie cu un copil și o femeie tristă.

Soldații bătrîni l-au săpat o groapă mică
Și l-au îngrămădit în ea dezbrăcat,
Pe urmă și-au lăcut din tunului lui cîte o țigară
Și au plecat.

Din ziua aceea
Tot ce fusese al lui l-a uitat.

La regiment a fost șters din registre
Cu două lîni violete,
Și la el în sat, vestea o fi ajuns într-o seară
Cînd gardianul beat o fi strigat de la poartă:
— „Marie,
Să vii la domnul notar
să-ți facă hîrtii să tei pense
Că Ion al tău a murit pentru țară.”

Ochii, înălbiiți de spalmă
s-au trudit să nu înțeleagă.
Apoi o fi plîns stringînd copilul la sîn.
Toată noaptea l s-o fi părut că bate la
geam cineva.
Și cîinele o fi urlat ca la o casă fără stăpin.

Și zilele trec.
Pentru mort însă toate sînt la fel.
Chiar dacă spulberă iarna sau scutură țel.
În satul lui și acasă
S-au mai întîmplat multe.

ANGHEL DUMBRĂVEANU

coriamb cu plante de-ntunerice

Între flori sălbatico, pe malul lunii,
Să consimți somnul palmelor mele.
Șoldul de lumină puberă să-l lași
În patima ierbii. Gura mea
Va înfrunzi coriambi împrejurul
Gîtului tău palid și lung, pînă țirziu
Cînd vom naufragia în sărutul de ceață...
Trupurile noastre se vor alungi limpezi
Asemenea plantelor de întunerice
Și-n zori ne vom închide-n arbori,
Să nu ne știe nimeni cînd plutim,
La miezul nopții, peste rîu, în partea
De cîntec a pămîntului și-n timpul
Staminelor, cu îndoiala siderală-n noi...

VIRGIL CARIANOPOL

cîntec pentru elis

Gura cît un „o” de mină,
Mic, într-un abecedar.
Nu te temi că munții vorbii
N-o să poți să-i scoți afară?

Ochii tăi și-așa de neguri,
Pleoapele, cînd cad, perdele,
Nu fac, scumpo, prea-ntunerice,
Prea răcoare după ele?

Părul tău, mereu în noapte, —
Nu te-nfricoșezi de fel,
Să lași mîna, cu inele,
Să se rădăcească-n el?

peisagiu în negru major

Proplîță în zvelte și lungi reflectoare
Cupola albastră a nopții troznează...
— Parfum de sinziană suav tîmîia
Cînd dulce-adia cîte-o boare.

Ca niște meduze prin ape marine
Rachetele albe pluteau peste noi.

— Soldatul, în iarbă, cu fața-n noroi
Căzuse alături de mine.

Și vremea cursese prin rana-i fierbinte,
Și noaptea înaltă și caldă creștea;

— La mîna cu pete de sînge pe ea,
Doar ceasul mergea înainte.

ELENA GRECULESI: „Frunze de toamnă”

iertare, mitropolitice antim...

„Lumea, scrie Antim Ivireanu, este ca o mare ce se turbură, între care niciodată n-au oamenii odihnă, nici liniște, corăbille... cei mari și cei mici sint cei ce călătoresc și se află în nevoie... Spatele sepulcrale se adună primejdios. „Vinturile ce umflă marea sint nevoile cele ce ne supără” iar „norii ce înnegresc văzduhul, fulgerele ce orbesc ochii, tunetele ce înfricoșează toată inima vitează, sint întâmplările... supărările, necazurile... Lumea nu-i zdrobise încă sufletul, nu-l lăsa să scrie și să scrie în cosmosurile care l-au însoțit în drumul spre muntele Sinai înaintea morții. Căstigatorul în cearta dintre Cantacuzini și Brincoveanu, domnul Nicolae Mavrocordat, nu se multumi să hăcuască numai trupul lui Brezoianu, care-i rivnise scaunul și nici să scurteze cu un cap trupul Bălăceanului ce cochetasese cu nemții, sau să bată la tâlpi pe alții care evitaseră patida turcească. Ci mai virtos era interesat în prăbușirea Ivireanului. De aceea îl și poftеше să dea socoteală dar ienicerii îi smulgea barba și părul și-l trăseră prin pulberea curții domnești. Dușmanul său înverșunat, incolorul Mitrofan Nisă, ridicat în scaunul mitropolitiei lăsat gol în urma caterisirii lui Antim Ivireanu, putea să-și cinte acum catavasiile; domnul care-și căstiga scaunul Țării Românești cu o mie de punji de galbeni, acel jilț de catifea roșie în care spiritul lui Constantin Brincoveanu strălucise un sfert de veac, nu mai putea fi întors de pe drumul miniei oarbe. Obținuse așadar caterisirea mitropolitului Antim și-i adăuga exilul în Muntele Sinai. Meșterul tipograf venit în țară la 1690 avea 56 de ani și era bolnav de podagră. Tipărise singur 38 de cărți și supraveghease tipărirea altor 26 lucrate de ucenicii săi. Egumen al mănăstirii Snagov, apoi episcop de Râmnic și în sfârșit mitropolit în februarie 1703, meșterul de literă și didahii venit de departe, de foarte departe, este predat unei escorte. O tichie roșie pe cap — acesta-i semnul prăbușirii sale. În drum spre Sinai oamenii din escortă îl măcelăresc. Asasinatul acesta avea loc la 4 septembrie 1716.

Au trecut de atunci 250 de ani. La 4 septembrie 1966, în cea mai veche minăstire din cimpia Dunării, — Snagovul, s-a comemorat moartea năprasnică a Ivireanului. Egumenul de azi al mănăstirii, Sarpavon, a găzduit ceremonia în adinc respect pentru memoria înaintașului său. Snagovul cernit de altele amintiri păstrează în zidurile sale și pe aceea a meșterului cu suflet curat și voință neobosită, român prin adopțiune, prin credință politică și slujire, astăzi cetățean de vază al istoriei noastre. Un cor de măci și mai multe stărețe, au răspuns glasului superb de bariton al diaconului mitropoliei cîntăret întru pomenirea vrednicului meșter tipograf ajuns arhieru. Un sobor de preoti l-a închinat o slujbă după ritual. Vicarul Visarion Aștileanu, a evocat personalitatea proistosului Antim, cel care a fost mai marele în rang peste călugării mănăstirii Snagov de la 1690. Cea mai aleasă dezvoltare cunoscută minăstirea în zilele Brincoveanului, cînd egumen al ei fusese Antim. Ea ajunsese lăcaș „de adevărată muncă a minții”, încă la 1643, cînd Matei Basarab întemeiasc prima tiparniță pentru imprimarea cărților bisericesti. În promoas se află o expoziție de tipărituri. Printre fotografiile întinim și chipul lui Antim, în care cum ne este cunoscut de la minăstirea Gouora. Faldurile vestimentelor arhieresti sint desfăcute larg. Are un profil de medalie. Nas acvilin, trăsături anguloase, tăiate aspru și ochii aceia cinstiți care făcuseră pe Constantin Brincoveanu să-i încredințeze Snagovul și alte mării. Moștenise o presantă anume, un fond de seminație desăvîrșită pesemme și de convingerile sale oneste. Nu și-a putut menține poza aceasta, de vreme ce a fost tirat de barbă prin colbul curții domnești. Dar văzuseră ochii săi inteligenți toate păcatele timpului și a găsit timp să fiereze în cuvinte și viziuni de frumusețe eterică. (numise luna „stăpina mării” înaintea lui Eminescu). Momente de veghe, de reverie sau chiar de halucinație nu pare să fi trăit. E vînjos, tipul bărbatului brun, pare tăiat dintr-un arbore. A fost însă martorul tragediilor din acest sfîrșit și început dintre două veacuri. Și nu-l închipuim astăzi — „în usa bisericii de la curte, cînd apăru mitropolitul Antim cu clerul său și încă odată ca în 1688, păreții răsunară de cîntecele domniei nouă”. De astă dată, Ștefan Vodă Cantacuzinul, „stătu undeva pe jetul de catifea roșie al vărului său, Brincoveanu, și ascultă tirmanul de numire în locul aceluia hain”. Tot în această primăvară, la 3 aprilie 1714, mitropolitul Antim și boierilor de scaun chemați în grabă, le-a fost dat să asculte hatșereșii Brincoveanului spulberate de trăznet. Cealpacul domnesc din pielea neagră, tîbit cu blănd scump, cunoscut nouă fiecăruia din cărțile de școală, avea să-i cadă poate Brincoveanului la Educule, în cumpăna tenișii de la Șapte

Turnuri sau poate în tamița de la Formetta, în întunecoasa groapă a singelui, unde fusese aruncat împreună cu fiul său; cealpacul domnesc se rătăcise poate în lunile acelea de tortură, din aprilie pînă la mijlocul lui august, cînd avea să vină supliciu, azi mai mult decît atunci abominabil — uciderea fiilor sub ochii înnebuniți ai tatălui. Iși pierduse cealpacul domnesc, desigur, deoarece cînd fu adus în fața dușmanului său de moarte, nebunul sanguinar Gin Ali-pașa, el și feciorii săi erau în cămăși, cu picioarele goale și capul descoperit. Se rispiră averile Brincoveanului, toate spulberate de lăcomia vizirului nebun și ucigaș, cumnatul și favoritul sultanului.

Un timp tragic — vremeuire crîncenă, fuseseră anii în care pe ulițele Bucureștiului forfoteau ceal-malele și scufiile albe ieniceresti. Năframa de mătase neagră a mazi-liei odată așezată pe umerii domnului român, schimba orice strălucire într-un lințoliu al deznădejdiei. Trimisul împărăției otomane îl aducea la Constantinopol unde îl despuiau de tot ceea ce adunase, și „dacă avea noroc maziul putea să ajungă iarăși domn”. Brincoveanu nu-a avut noroc, prea strălucitoare l-a fost bogăția iar haita dușmanilor săi puternică, și trebuia, lăcomia și intrigile boierimii mari cereau așa, ca Brincoveanu să fie lipsit de noroc. Antim văzuse cu ochii săi „toată această măriție prăbușită, toată această mîndrie călcată în picioare”. Sub ochii lui Antim se conturase „noul simț național” care admitea în împrejurările de atunci, cînd imperiul otoman pîrîia din toate încheieturile, ceea ce istoricii ulterior au numit eufemistic „răscumpărarea de la Turci, ca un act național indeplinit în conștiința tuturor drepturilor”. Brincoveanu fusese „în curentul acelei mișcări curat românești, cald tradiționalist, a lui Matei Basarab; din gustul acestei epoci sorbise înțelegerea pentru artă” (Nicolae Iorga). În 25 de ani de domnie, Brincoveanu cîtorise o strălucitoare cultură românească, la care Antim și-a adus din plin contribuția, alături de stolnicul Constantin Cantacuzino, frații Greceanu, Radu Popescu, Dosoftei și mult eruditul Dimitrie Cantemir. Totodată este epoca de mare prosperitate a marilor boieri — Cantacuzinii, Filipeștii, Cornea Brăiloiu, Radu Greceanu, Ianache Văcărescu etc. În anul 1714, arată istoria, fii lui Brincoveanu ajung în putere și se îngrijorează de stărnirea Cantacuzinilor în aregioarele țării. Uri de partide boiericești, de familie și personale, domină toți acești ani. „Soluția fanariotă” aparată de marele vornic și cronicar Radu Popescu, este sinteza tragicului tablou al acestor înclăștări în care intriga „devine în mijloc foarte sigur de parvenire”. Domnia era a Brincoveanului, dar țara practic fusese stăpînită de Cantacuzini. Masacrul Brincovenilor este determinat de ruptura dintre aceștia. „Lupte, calomnii, destăinuri și răspunsuri, valuri de noroi care curg purificate de sînge omenesc”, — iată epoca, iată spectacolul Țării Românești din acea vreme. Trebuia să se ridice un moralist, vremile îl cereau — și acesta a fost Antim Ivireanu.

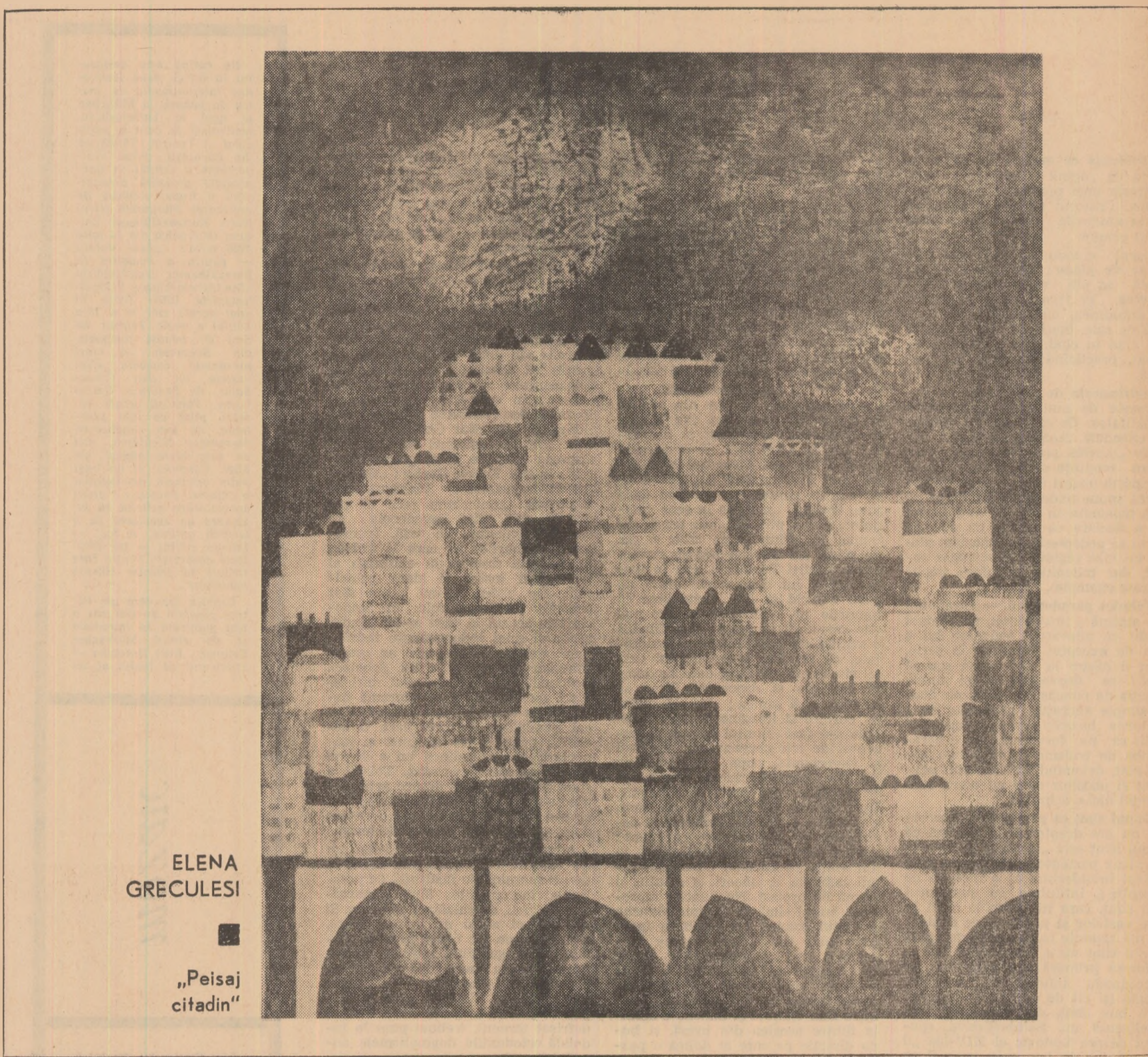
Timp de șapte ani, din 1709 pînă la moarte, avea să-și rostărească Didahile. Brincoveanu fusese promotorul acelei politici „de continuă observație ce nu vrea să lase robite de nimeni” interesele naționale. În cearta dintre domn și Cantacuzini, triumful lui Ștefan fusese de scurtă durată: împreună cu tatăl său, vestitul stolnic Constantin Cantacuzino, „în ziua de 7 iunie 1716 la ora 4 din noapte, fură spînuzurați. Capetele lor tăiate, golite și amputate cu cilii, fură expeditate vizirului la Adrianopol...” (Neculce).

Așadar cine căștigă în intrigișia acestor vremi tragice? Istoria îl arată pe Nicolae Mavrocordat care-și cumpărăse scaunul cu 1 000 de punji de galbeni.

Epoca l-a dat pe Antim, pe gruzinul Antim, despre care George Călinescu spune că este un asimilat perfect. Antim se contopise cu aspirațiile cele mai arzătoare ale țării — eliberarea de sub jugul turcesc. Și spunea: „Să nu se socotească împărății și stăpînitorii pămîntului că l-au pus dumnezeu să sadă pre scaun frumos numai spre vedere înaintea ochilor omenesții... că numai dreptatea este de-i face cinstiți la norod” — prin aceasta zic, Antim nu mai stă pe aceeași treaptă cu Bossuet, predicatorul de la curtea lui Ludovic al XV-lea, ci cu mult mai sus.

„S-au ridicat încă o dată glasuri de slavă și de pomenire la comemorarea morții meșterului Antim. Și aflăm, cu surprindere, noi, mirenii, că numai în această primăvară s-a ridicat caterisirea mitropolitului Antim, osîrdia deznădăjduită și nedreaptă la care l-a fost supus Nicolae Mavrocordat. De ce atît de tîrziu? Lumea este ca o mare ce se turbură, cu adevărat...”

ROMULUS ZAHARIA

s-a prăbușit aeroplanul

După ce se isprăvisse războiul, s-a rădăcit pe deasupra solului un aeroplan, a filfitt de cîteva ori și a coborît în margine, pe șes.

Nu văzusem niciodată un aeroplan de aproape și nici aviatori. Credeam că aviatorii nu-s oameni ca toți oamenii, dar mă înșelase; numai că ei erau îmbrăcați cu haine de piele. După ce au făcut rost de benzină, au zburat iar în cer — și eu am zis că aviator vreau să mă fac.

Vroiam să mă fac aviator și pentru că aș fi avut haine de piele, și pentru că zburam în cer, dar și pentru că s-o fac pe Aurora să se uite la mine, și numai la mine.

De atunci, ori unde m-aș fi dus, înfundeam minile ca aripile și alergam vîlîind din buze, înclinîndu-mă cînd într-o parte, cînd în cealaltă.

Pe la începutul iernii, eram, mi se pare, prin clasa a IV-a și într-o oră de citire am visat cu ochii deschiși cum am ajuns aviator și cum

făceam nunta cu Aurora. Aurora cea frumoasă, cu codițe galbene, jachetă de lînă albastră, ghete cu blăniță, fata doamnei...

Deci eram la ora de citire. Doamna îi asculta pe cei din banca din fund care scoateu numai mirături și mai rar cite o silabă sau un cuvînt. Eu visam.

...Lume multă, de jos, din drum și pînă în deal la biserică. Era tot satul, toți școlarii cu coroane frumoase pe cap, de premiu înții, și prin mulțime se deschise o cale pînă la scările de piatră ale bisericii pe care urcau doamna și domnul, părinții Aurorii (doamna îmbrăcată cu rochia cea neagră de catifea, domnul cu hainele bleumarine, așa cum apăreau pe scenă la serbarea de sfîrșit de an cînd ne dădău premiile) și părinții mei în urma lor (tata cu hainele lui de suman cafenii și căciula cu țugu înalt, mocănească, mama îmbrăcată cu bluză și fusta lungă de satîn negru,

cu castina cu țurțuri, țîind un capăt deasupra gurii, cum mergea ea la biserică). Și toată lumea zicea: „laca, a lu' Cristea o luat pi fata doamnei”, la care tata pășea pe virfuri, iar mama lăsa privirea jos, smerită cum îi ea de cînd o sliu. Numai părinții Aurorii mergeau cu capul sus și doamna scoate pieptul în afară, mîndri că au un ginere aviator.

Pe scări ieșise preotul, nanul Aurorii, să ne înfîmpine cu evanghelia într-o mină și cu crucea în cealaltă (așa am văzut că l-a primit odată pe episcop), iar alături moș Sofron, diaconul, cel care mi-a dat peșta mină cu un ciot din crucea de la stînga cînd m-am imbulzit la coliviar; acum ținea pe minile amindouă o tavă mare de argint cu colivă înaltă, bătută cu bomboane colorate, înclinat și supus.

Eu și cu Aurora eram în aeroplan, căci cu aeroplanul veneam la cununia, și ne roteam deasupra bisericii,

și lumea ne făcea semne și ne striga.

Cît am lipsit cu duhul, în clasă se înfîmplesse ceva: Aurora nu-și găsea stiloul. Acum, înainte de recreația Aurora făcea controlul. M-am făcut verde sau roșu la față. Doamna a observat și m-a împins încet-șor cu varga din bancă...

Poate că am vrut să spun ceva sau numai am mișcat buzele, că doamna a zis tare și răspicit:

— Vorraba!

Acum stăteam alături de Aurora. Îmi călta prin buzoane. Am strîns buzele, am închis ochii și mi s-a părut că sint chiar în aeroplan... Dar nu mai vedeam nimic. Aeroplanul uria îngrozitor, nu vedeam decît stele de toate culorile. Totul a început să se invîrtă, aeroplanul se prăbușea... Și atunci Aurora a zis: „Nu-i mămică, nu-i mămică!”

MIHAI VLASIE

n i n e t a

Pe stradă merge o fetiță de 5—6 ani ducînd o pline pe care o ține lipită de rochie. Fetița schioapătă pușin de piciorul drept. Merge și se străduiește să facă pașii la fel și uneori reușește. În fața fetiței pășește o cățelușă. E o corcitură cu părul decolorat, pește mare de alb galben amestecate cu negru și cu cenușiu. Cățelușă pare foarte bătrînă fiindcă îi călîmă burta. Din cînd în cînd cățelușă face câțiva pași mai repede. Fetița strigă „Nineta” și încearcă să se țină după ea. Numai atunci cînd alergă cățelușă se vede că fetița schioapătă. Nu e nevoie să alege însă prea mult fiindcă îl mai repede, dar fetița stă agățată de haina lui. Apoi deodată fetița îl dă drumul băgă mina în buznarul șorțulețului și scoate de a-

zut de departe cîinele și mașina accelerează. În cîteva clipe sint lingă cîine. Fetița strigă neînțelată „Nineta” și încearcă să ajungă lingă cățelușă dar cățelușă hăituită nu se mai poate opri să aștepte fetița.

Unul dintre hingheri a prins-o cu ușurință iar acum cățelușă se zbate în țelul de stîmă bătînd cu piciorulețul cerul.

Fetița ajunge lingă hingher în momentul cînd acesta închide cușca.

Atunci se agățată de haina lui și plînge. Hingherul vrea să se urce la locul lui pe scara mașinii pentru ca mașina să poată pleca cît mai repede, dar fetița stă agățată de haina lui. Apoi deodată fetița îl dă drumul băgă mina în buznarul șorțulețului și scoate de a-

colo o hirtie de țel lei pe care i-o întinde hingherului.

Motorul mașinii merge înainte, șoferul apasă din cînd în cînd pe pedala de accelerație. Hingherul se ferește de mina fetiței; acum că nu îl mai ține de haină ar putea să se ducă în față și să se urce la locul lui, fetița stă în calea lui și îl trebuie să se ferească de ea dîndu-i mereu la o parte mina în care ține hirtia de țel lei, ca și cum ar vrea să a-lunge o viespe care i se învîrte în jurul țelii. Plinea pe care fetița o ținea lipită de rochie a căzută pe jos.

Hingherul se întoarce, deschide ușa de la cușcă și scoate cățelușă pe care aproape o aruncă pe pietrele caldarimului. Cățelușă fugi

lute, apoi se reîntoarce lingă fetița. Tremură și se lipește de piciorul drept al fetiței. Acum hingherul vrea să se reîntoarce la locul lui de pe scara mașinii dar fetița îl apucă iar de haină și cînd se uită la ea o vede cu hirtia de țel lei pe care continuă să i-o întindă. El se apără iarăși, dar gestul lui e moale, nu îl mai dă tîrcoale nici o viespe. Apoi deodată țipă la fetiță:

— Ține-ți banii, ce dracu!

Fetița lasă mina în jos. Se apleacă să își ia plinea și după ce o ridică spune „hai Nineta”. Cățelușă pornește încet și fetița vine încet după ea țîind plinea lipită de rochie.

MIHAI GIUGARU

pe sub lămpi geometrice

— Știi, cînd eram mic îmi plăcea grozav seara să mă duc la culcare. Aveam pe perete un covor cu multe pătrățele și le număram pînă adormeam. Și n timp ce le număram mă gîndeam. Îmi plăcea mult de tot să gîndesc, îmi spuse băiatul de lingă mine. El își închipuia că eu îl ascult, dar eu de fapt priveam luminile cilindrice, grupate trei cîte trei pe tavan și pe cei doi băieți de sus care se uitau în gura mea cînd mîncam.

— Eram grozav cînd apăream pe ringul de box. Toate femeile țineau cu mine. Le era frică să nu mă pocăcesc.

Și rise. Avea un ris tînăr și pentru el toate erau „grozave”. Se vede că-i plăcea cuvîntul asta. Și el era grozav. Era atît de înalt încît mă acoperea de tot și nu mă mai ve-

deam. Mie însă îmi plăcea să fiu văzută și mă așezam întotdeauna la masa din fața ușii ca să mă vadă toți care intrau. Și să-mi zîmbească. El era student.

— Am să fac film cu siguranță. Ies foarte bine în poze. Normal că trebuie să fie luminile inteligent plătute. Cînd eram mic am făcut figurație în trei filme.

Intr-adevăr, acum era mare. De aceea a trebuit să mă ridic un pic pe tavan ca să văd pe doamna blondă care intra. Eu nu eram student.

Mi-a trecut o clipă prin cap să-i explic de ce mie nu-mi place să rid, dar pînă să deschid gura, paiul din paharul cu citronadă mi-a făcut semn că el n-o să mă înțeleagă. Și atunci am renunțat. M-am uitat în tavan la luminile în trio, dar de fapt

voiam să văd dacă băieții de sus se mai uită la mine. Nu se mai uitau și mi-a venit să plîng.

— N-aș pune în gură bere, sau rom, sau altceva. Numai coniac. Și n-am nici pe dracu, oricît ai bea. Uite, de aici mă duc direct la curs.

Grozav, n-am ce spune!

Nu știu cît băuse, dar în orice caz îi sclikeau ochii într-un mod tare ciudat, mă gîndeam cum vede el luminile cilindrice din plafon, învîrtindu-se.

Eu, într-adevăr n-aveam nici pe dracu cînd beam și totuși nu mă duceam la nici un curs. Pe deasupra comandasem citronadă.

Intră pe ușă un tip bine, și mă vede imediat. Mă salută, dar îmi pare bine că m-a salutată. Am o rochie verde, foarte „chique”.

Am simțit deodată în mine petre-tindu-se ceva foarte neplăcut, am simțit cît mi-e de ciudă pe băiatul asta „grozav” din fața mea, fiindcă era student și eu nu eram. Și mi-a venit așa, tam-nisam, să zviru cu paharul de citronadă după tipul bine, să arunc în fața doamnei blonde tot coniacul care-i rămăsese lui în pahar, să șterg cu palma țărînițele de pe toate mesele, sticlele și ocharele de la bar, să apuc cu gîndu-mă minile perdelele și lămpile și rochia doamnei și pantalonii țipului și să trag, să trag.

Nu fac nimic din toate astea. Meșter cu perseverență paiul cu care am băut citronada, privește iar și iar luminile, trei cîte trei, cilindrice. Așa o să mai treacă și anul asta!

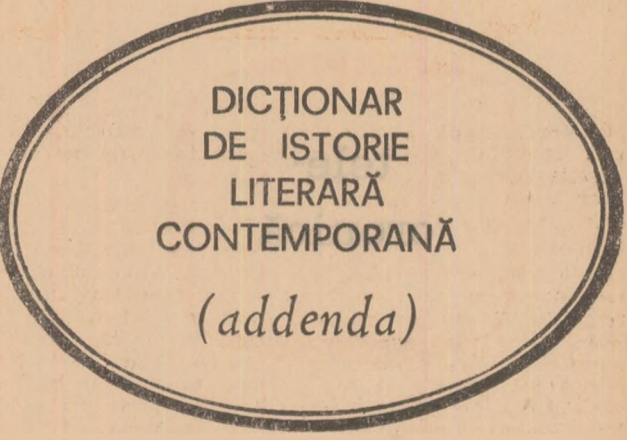
RIANA RAREȘ

et in hiperboreea ego...

andrei băleanu

S-a născut la 13. I. 1931. A absolvit Facultatea de Filozofie din București. Este doctor în filozofie (estetică). În prezent e redactor la ziarul „Știința”.

Evoluția lui Andrei Băleanu pe traiectoria inițiată de Conținut și formă în artă (Ed. I, 1958; Ed. a II-a, 1962) este, în critica ultimilor ani, dintre cele surprinzătoare și spectaculoase. Cartea dinții își propune elucidarea, din perspectivă marxistă, a principalelor aspecte legate de problema raportului dintre conținut și formă în opera de artă. Un mare număr de pagini era consacrat „fișelor ilustrative”, menite să demonstreze — prin confruntarea cu creația lui Rusaliu Mureșanu, bunăoară (pag. 77) — lipsa de validitate a opiniilor altora și validitatea propriilor idei. Desigur, sensurile actuale ale lucrărilor lui Băleanu, care încep cu intenția și sfârșesc cu cîteva observații despre clasicii literaturii universale nu pot fi ignorate. La Andrei Băleanu, analiza și judecățile de valoare asupra operelor contemporane se săvîrșesc, de obicei, după criteriul personal și, intrucitva, inedite în contextul criticii de astăzi. Privat prin prisma concepțiilor despre artă ale lui Diderot, sau chiar ale lui Baudelaire, cutare tablou semnat de Tizian sau de Van Gogh, în categoria „artă bună”, în care „o cârmă semnificativă nu depășește îndemnarea formală și „nu comunică un mesaj mai adînc” (pag. 75). Succesul lui Ezra Pound se datorează „personalității sale fascisto-aventuristodescreierate” (pag. 83), iar despre Lucian Blaga aflăm că „încerca să abată arta de la orice aspirații umane...” (opera citată pag. 49). La ceilalți capăt al cumpenei, „strălucirea” romanului Bărdăgan (pag. 102). Încercarea de a acredita teoretic asemenea aprecieri este de natură să propage confuzii, între care aceea dintre esența artei și funcțiile ei mi se pare fundamentală.

Realism și metaforă în teatru (1965) reprezintă un alt moment, recent, radical deosebit, al evoluției de care vorbeam. Andrei Băleanu descoperă acum, în piesele lui Eugen Ionescu, considerate anterior „stupide”, „forța de soc a unor documente revelatoare” (pag. 11). Se „forța de soc a unor documente revelatoare”, în limbă de astă dată, cu „fuzul evadării și ideea răspunderii umane” ce „revin ca un motiv permanent, mereu nou și actual” (pag. 14). Criticul nu omite să atragă atenția și asupra „aportului original”, a contribuției aduse de *Somnoroasa aventură* a lui Teodor Mazilu la dezvoltarea dramaturgiei românești (pag. 144-146). Partea constă în utilizarea „tehnicii de așchiță și pene” în „vizibile nepăvățite, scene lungite”, episoade ce „nu se înfruntă în virtutea unei stricte necesități artistice”. Pornit din punctul extrem în care respingea neidentificarea spirituală și procedeele moderne, Andrei Băleanu pare a ajunge astfel în ceaială extremă, a acceptării lor nediferențiate. Procesul acesta nu se petrece fără anumite concesii făcute unor formule eclectice de interpretare a literaturii și artei. Or, după cum ne informază însuși esteticianul — „ciorbele eclectice” se obțin prin „ciugulirea de fărîmîțe din diferite sisteme idealiste și amestecarea lor într-o zeamă decolorată”. (Semnificația politică a „neutralismului” în literatură, în Probleme actuale ale literaturii realist-socialiste, pag. 315).

PETRE NICOLAU

ION GHEORGHE

anton breitenhofer

S-a născut la Reșița, în 1912. Redactor-șef al ziarului „Neuer Weg”.

De origine proletară, crescut la Reșița, în tradițiile muncitorești ale cetății fontei și otelului, Anton Breitenhofer, prozator de seamă de limba germană din țara noastră, a intrat în lumea literaturii în anul fascinant 1941, în împrejurările dramatice pe care le-a redat în cea mai cunoscută povestire a sa „Der Funfzehnte” (Al cinsprezecelea, 1954, tradusă în românește în 1955). După 23 August 1944, a activat în domeniul refacerii producției industriale bănăne, pentru interzicerea sabotajului economic și a încercărilor de a învrăjbi muncitorii de diferite naționalități, înarmat cu o bogată experiență de viață, cunoscînd temeinic realitățile lumii în care a trăit, a scris primul său volum, publicat în anul 1952: „Stieg in der Arbeiterstadt” (Victorie în orașul muncitoresc); această carte de pionierat constituie începutul romanului socialist de limbă germană de la noi. Ulterior, Anton Breitenhofer și-a extins treptat, mai ales în ultimul deceniu, aria tematică a preocupărilor scriitoricești și și-a adîncit investigația în ceea ce privește psihologia personajelor sale, în schițe și povestiri vădînd o economie tot mai savantă de mijloace, înțînînd portrele de neuitat, în special de muncitori — vestitori și părtași ai vieții noastre noi — după cum o dovedesc culegerile: „Aus unseren Tagen” (Din zilele noastre, 1958) și „Das Wunderkind” (Copilul minune, 1962), care s-au bucurat de un veritabil succes de librărie.

Într-o anumită conexiune cu mediul, timpul și problematica primului său volum se mai află ampla povestire „Die Lehjahre des Franz Jakob” (Ucenicia lui Jakob, 1960) precum și romanul „Am Feldbuckel” (Orașul de pe Bîrzava, în curs de apariție) — lucrări pe deplin realizate, complexe în ceea ce privește textura lor.

Din întreaga activitate publicistică a lui Breitenhofer, numai reportajele despre Albania nouă au fost traduse în volum: „Im Land der Skipetaren” (În țara albanezilor, 1959); „Ucenicia lui Jakob” a apărut și în românește, în traducerea lui I. Cassian-Mătasaru, cu o notă introductivă de S. Damian, în 1961, reunind alături de povestirea din 1960 și cele mai reprezentative nuvele ale autorului.

HEINZ STĂNESCU

ludovic bruckstein

S-a născut în 1920, la Sighet. În prezent e profesor la o școală din aceeași localitate.

Deși a debutat la 25 de ani, în 1945, cu schițe în paginile „Vieții românești”, Ludovic Bruckstein s-a manifestat cu consecvență ca autor dramatic prin piesele „Schimbul de noaptea” (1949), „Familia Grunwald” (1954), „Generația din pustiu”; „Întoarcerea lui Cristofor Columb”, „Noaptea albă” (1957); „Un proces neterminat” (1962), cărora li se adaugă cele într-un act, destinate teatrelor de amatori: „Un pas necuțat”, „Pămîni și frați”, „Un musafir neașteptat”, „Freamăt de toamnă”, „Demachierea”, „Violetul de Carolină” și altele. După cum se observă, activitatea sa a fost rodnică, scriitorul avînd predicție pentru tematica inspirată din viața de familie, trecînd pe primul plan problemele majore ale eticii socialiste. Reminiscențele ale unor aspecte de viață tratate în piese consacrate ca „Manashe” sau „Take, Ianke și Cadrl”, sînt văzute dintr-un unghi de vedere nou, dîndu-li-se perspectiva istorică pe care în mod firesc, epoca noastră o oferă în rezolvarea problemei naționale. Bruckstein nu a izbutit decît în mică măsură în construcțiile de intensă acțiune, avînd mai mult în vedere configurații psihice a personajelor, care rezultă din dilemele interioare și nu atît din cloacii produse pe scenă.

„Un proces neterminat” este piesa cea mai interesantă din creația sa. Cercetarea unor dosare prilejitește judecătorului dintr-un tribunal, reconstituirea monumentelor capitale din vîsta personajelor cărora teroarea fascistă le-a distrus vizurile și speranțele. În acest caz se produc sondeări analitice, se exclude conturul linear al eroilor principali — cursur evident pe linia confectionării personajelor cu pete și fără pete din primele sale piese — se încearcă, deși cu timiditate, unele formule noi, cum ar fi transformarea sălii de spectacol la un moment dat în scenă. Ludovic Bruckstein a urcat treaptă cu treaptă, cu fiecare piesă scrisă, îmbogățind tematic peisajul dramaturgiei noastre contemporane. În creația sa este necesară însă producerea unui salt, pentru că avem impresia că resursele dramaturgului sînt mult mai serioase decît piesele pe care le-a realizat pînă în prezent.

VICTOR CRĂCIUN

Spatul din care pleacă Nichita Stănescu spre autoconștient și spre a-lungerea absolută este un spațiu autohton,getic, cunoașterea lui (ca orice cunoaștere primitivă) forma miturilor. Marile construcții gnosologice, se ridică din materia reală, practică, direct perceptibilă.

În fiecare gol ce se produce între natură și om se așează zeul, ca un pod de aur ce permite trecerea de la un pisă la altul, de pe un țărpm pe altul, fără eforturi: „dacă se crăpa o piatră, repede era adus / și pus acolo un zeu”. Durețile morale și insatisfacțiile cunoașterii erau suportate ca și durerile fizice, între o lume și alta nefînd vreo deosebire: „de îndată vor pune în rană un zeu / ca peste tot, ca pretîndîm”, vindicarea însăși a ființei umane, confruntarea cu eul propriu aparînd primitivului de domeniu intervenției divine. Mai mult, cel ce ajunge la un anumit final al investigațiilor asupra lumii, era primit ca exponenț al zeilor, locuit de spiritele Reamîntînd dramă, plagiului Zalmoxe, autorul Elegiei a II-a, getica, avertizează: „Ai griji, lupătorule, nu-ți pierde / ochiul / pentru că vor aduce și-ți vor așeza / în orbită un zeu / și el va sta acolo, împietrit, iar noi / ne vom mișca sufletele săvîndu-l.” În acest context nici individual ce-a ajuns la potolirea febrei cunoașterii nu-și poate depăși condiția, ci însuși se prosternă în fața aceluia fel din care explică lumea și pe sine însuși.

„Și chiar ie în fel urul sufletul / slăvindu-l ca pe străini”.

Cunoșcîndu-și tradiția, omul contemporan, al egiptului își începe marea aventură la autodescoperire, de pe alte premise, evident, istă contemplarea, starea a ceea ce este intelectual, concretizat prin trăire: „ochiul devine gol pe dinăuntru / ca un tunel, privirea / se face una cu tine”. Omul este astfel un organism urias ce înregistrează lumea înconjurătoare — ală mîre necunoscută — se înregistrează apoi peisajele multiple ale somnului, somnului însemnînd starea de transcendență către lumea interioară, cînd contemplația funcționează din plin. Bruce năvălește ca o trezie, crîmă de timp. N-a mai rămas decît o seară tristă. Începe un război de îngeri albaștri petrecut în perceptul.

În mod expres se impune aici o paranteză pentru explicarea acestui simbol în poezia lui Nichita Stănescu. După o veche tradiție îngeri înseamnă ființe perfecte. Pe brinele de sus ale bisericilor zugrăvite, și conform canoanelor eclesiazestice aceste întrucașii ideale au fost înălțate pînă la cer, în timp ce în reprezentarea decît de arși. Autorul egiptului păstrează exact conținutul, la tendința absolută.

Vom înțelege astfel că războiul de îngeri albaștri va să zică deruta, destrămarea, audodestruirea lumii ideale pe care se ajunseser prin contemplatie, căci bruce poetul declară: „mă amestec cu obiectele pînă la singe / ca să le opresc din porîre”.

Se încearcă, astfel spus, o rezistență, un efort de re-înțoarcere vizuală în timp și în interior. Tentativa nu reușește: „ele izbesc pervazurile / și curg mai departe / spre o altă orînduire”, spre ordinea reală, decl.

În finalul piesei a II-a (Elegia a III-a); printr-un efort specific omului o ideal, el se întoarce la contemplație. După o scurtă tristete, rămîne / de jur împrejur o lume de vid / s-a reconstituit spațiul fizic necesar contemplatiei; ființa intelectuală își recapătă organele prin care să înțeleagă și să dezbată: „amîi cite un zeu / odată fructe din timp, din degete / mi se deschid”.

Consecințele sînt grave: degeu aventurii suportă o opoziție de forțe asemănătoare, în cruzime, cu cele ale naturii deziluzante: „Nici nu mai pot sta drept / ci doborîș / peste pietre fluorescente / mîi în cu brațele de stilipul unui pod / arcuit peste ape inexistente”.

Poetul ca și eroul babilonian, Ghilgames, pornit în căutarea arborelui cunoașterii, întîmpină un flux de păsări murînd, o lume de aspirații în cugere și-n picire. În aceste păsări, „vor lansa bărci așezute / barbarii migrînd mereu spre tinuturi / nordice și nelocuite” — pe aceste vizii ale timpului primitivilor vor porni în căutarea explicățiilor lumii.

Altfel spus aceluși om / odată descîndu-și în înșir spre aceluși fel de-a cunoaște, spre Hiperboreea.

Pînă la țara cugătărilor pure, Hiperboreea, e încă vreme lungă: sufletul are de trecut normele citorva purificării cîteva crize de timp, iarși contemplă, iarși crize. Ai senzația unor spasme, a unor suferințe palustre; cursul afecțiunii metafizice e foarte violent și epuizant. După iesirea din crizele de timp, poetul își amintește: „revedeam în starea de om / alit de lute, că mă loveam / de propriul meu trup, cu durere / mlîndu-mă foarte că-l am”. Mirarea vine de la constatarea limitelor materiale, de la gîndul că toți s-a putut re-înțoarcere în timp pînă în timp desprinderea de real. Este starea prîntului Mișkin după ciudatele sale crize, pe alt plan, evident.

Starea de convalescență se străvede: „Astfel mă încordam să-mi aduc

un semn acolo, spre a le zgîria / pînă la singe, cu o prezentă.”

Evoluțîndu-și astfel programul minimal și maximal, poetul este preștit să intre în Hiperboreea, teritoriul de refugiu, patria celor ce caută absolutul și-a înț — într-un fel al lor — trăind intens Huzia infinitului, a ceea ce fiind tot ceea ce este, real și ideal exact, în căutarea fenomenului cheie al existenței.

Acum, capătă semnificație adevărată înclinația de mai înainte către somn: în poezia lui Hyponos, timpul interior se dilatăză sufletul trăiește la maximum privești și vizunii ce nu se pot cîștiga real.

Arc loc fuga în Hiperboreea, stare asemănătoare somnului: „Aș vrea să fugim în Hiperboreea / să te nase viu / asemnîi cerboatei pe zapadă”.

Cunoscut fiind faptul că multe mitologii și-au plasat teritoriul ideal în preajma gheturilor, că Philippide desoperise Alpi, ai cugătărilor pure și pentru Nichita Stănescu locul unde are loc idealul este tot zona glacială. Acolo e o lume ce se alterează mai greu; în zona gheturilor venice se produce conservarea naturală, suspensia evoluției. Cu alte cuvinte tot aici trebuie să și împul poate stagna în imperiul maculaturii — cunoscîndu-se astfel apozeoa idelii ultime.

Nichita Stănescu a făcut o descoperire columbiană, înscînd pe harta lumii poezia slătu de Arcadia și Eldorado a noi teritoriu, a căru prîntare nouă, bîntuie sufletul cu peisaje și miraje metafizice — HIPERBOREEA.

Accasta este Tara Nichita Stănescu, cea superboreală, unde vor găsi poetul alit cît extîntia timpului le va îngădui, absolutul. „La frig cu noi, și la gheață” este deviza marilor aventurieri ai idelii pure, căci numai acolo se înfrîntă cunoașterea, i-luzia noi înțoarcere.

În Hiperboreea, Nichita Stănescu a găsit rapiditatea devenirii „prînt-un destin de spor”; s-a accelerat hiperfantastic ritmul trecerii de la o stare intelectuală la alta (contemplație, criză, contemplație, criză, contemplație) viteza unui moment putînd prinde din urmă celălalt moment, dînd iluzia, și astfel, a conținutului.

Drama pare rezolvată astfel în Hiperboreea — zona marilor spirite. Si totuși, Hiperboreea — zonă murtă / a mai marilor minții loc al nasterilor de copii de noapță / din care sculptați sînt doar sîmții. Clar și prozale spus, nici marile spirite n-au fost ferite, n-au atins absolutul; acolo doar sîmții s-au realizat, prototipurile domatice, fără viață.

Dar, zice poetul, idealul de zbor s-a-nedepîntat aici!”

Ne aflăm la înșăși sursa zborurilor de vreme ce avem vizunea: „O pasăre mai mare decît toate / cu cîneul ca o osie albastră / (osia lumii ?) / în jurul căreia se-nvîrte / cu patru a-notimpuri, sfera”.

Absolutul înseamnă cunoașterea în mișcare, fenomen ce are, ca și planeta

noastră, anotimpuri — contemplație, criză, contemplație.

Absolut rămîne căutarea, idealul, idealul de zbor s-a-nedepîntat aici... Cu toate acestea ciclul continuă, se prevestește / un mult mai aprig ideal. Există în om o prezentă permanentă, o fantomă luminoasă, ca spațiul ideal între cele două lumi, reală și ideală, o posibilitate de selecție superioară a fenomenelor.

Spiritul de selecție — ca spațiul dintre cei doi munți din basme, unde se naște izvorul fîvierii omului căzut în bătăie de căutare a idealului. E locul să scoatem în evidență geniala intuiție metafizică a creatorului anonim, asupra uncia dintre cele mai cîntremurătoare aspecte ale cunoașterii. Omul-fantă nu cunoaște nimic din ceea ce este, el devine, tot timpul; moartea este pentru el un aspect al cunoașterii de sine. Si eroul popular, din basme, moare și este readus la viață cu apa dintr-o cîntemurătoare, peisajul este deosebit de interesant, plătîndu-și încă într-un fel ajungerea idealului. Ca și omul-fantă, moare ca să a cunoștință de moarte: Cu Hyponos conlucrează cu Thanatos, acest aspect al cunoașterii nu putea scrie a autorului celor 11 Elegii.

Constatarea ultimă a omului este totuși aceea că-l lipsește un organ suprem, specializat în perceperea unor lucruri și fenomene ce-l răscosele existența, dar pentru care n-are nici cîntemurătoare.

Există desigur funcții care n-au reușit să-și creeze organul, de vreme ce poetul simte lipsa Invizibilității organ (cel fără nume fiind / spre a percepe: neantul, nevazul, nemrosul, neantul, nepălatul — receptacol al realității ideale, dintre lumi; cel dintre ochi și timpan / cel dintre deget și limbă).

Insuficiența cunoașterii ultime reziză și din limitele simțurilor din gîlurile ce apar într-o parte ale lumii ce nu pot fi cunoscute nemilcitol: „vine vederea mai întil apoi pauză (s. n.) nu există ochi pentru ce vine (organ de simț pentru previziune) Nu există nîri pentru ce vine”.

Acest sîmț (fel de-a fi) al omului este o altă sursă a marilor dureri, poetul declarîndu-și drama Sint bolnav / de ceva între auz și vedere, de faptul că posedă un simț fără nume, real, de vreme ce mari puncte ale ființei sale sînt impresionate la maximum și suferă „de un fel de ochi, de un fel de ureche / ne inventată de erule biologice (...) de ochi-timpan, de pupila mîrositoare”.

Fiarăp-Alb contractase aceste agregate adunînd monstrul fenomenal de pe unde-l înținea și utilizîndu-l în atingerea absolutului.

Eroul celor 11 Elegii este agitat de-o formă abstractă, de marea suferință metafizică, ajunsă la consecințele ei destructive, din moment ce Nichita Stănescu citează pe Eminescu; lîndu-l ca mator capabil să-l înțeleagă: „Organele-s sfărîmate, maestrul / ah, e nebun, căci el, suferă / de-ntrig un-versul”.

elogiul prieteniei

Închiderea festivităților Centenarului Coșbuc la care au participat personalități din lumea literelor și culturii din 14 țări, a pleitat marți, 27 septembrie, la Sinaia — în palatul Foișor — o întîlnire între oaspeți și presa politică și literară.

Deschisă de către președintele Uniunii scriitorilor, Zăbala Stancu, Conferința de presă a fost caracterizată prin patosul și sinceritatea cuvintelor de prietenie și prejuri pe care oaspeții le-au adresat țării, valorilor culturale, poporului nostru, conducătorilor săi.

Schimbul de impresii a fost bogat în sensuri, peisajul românesc recompus în culori și lumini trăda emotia celor care le-au văzut sau revăzut. „Vă mulțumim pentru cele ce-am văzut, a spus Ryszard Dobrowski, poet, traducător în polonă al lui Argeș. În urmă cu mai bine de zece ani am fost la un Congres al scriitorilor. Mi-am dat seama de transformările din România. Cel mai mult m-au uimit dezvoltarea economică, înfăptuirea străzilor, a orașelor București, Cluj, Brașov, orașele mici, satele... Este o mare diferență de nivel de trai din 1952 și anii următori. Am putut să urmăresc istoria lungă și complicată a poporului dv. Operele de artă, arhitectura, toate cele văzute la Constana și Istria. În Transilvania castelele, mănăstirile din Moldova, sînt unice în lume. Nimic nu servește prieteniei și păcii mai mult decît asemenea întîlniri, asemenea cunoașterea”.

Wolfgang Joho, romancier: „Am văzut casa în care a copilărit Ion Creangă. M-au impresionat profund Amintirile din copilărie, basmele și povestirile sale sînt traduse în Germania. Sînt cunoscute la noi. Farmecul lor e cuceritor. Dar vizita pe care am făcut-o în casa lui Creangă m-a făcut să văd de unde pornește frumusețea literaturii dv. din folclor, din poporul simplu. Și aceste amintiri au devenit vii.”

Alte impresii? Mănăstirile și picturile. M-a uluit Judecata de apoi. Este splendidă făcătura Nu e vorba de influența culturii bizantine. N-are nimic dogmatic. Poartă o trăsătură profund personală, este ceea ce a creat din noi poporul. Așa ceva am văzut foarte rar. Și încă ce m-a impresionat. Mille de oameni care au venit din toate părțile, din toate

satele vecine, la sărbătoarea din satul lui Coșbuc. A fost o participare spontană. La Cluj am văzut marelui țar de ediții Coșbuc. Și mi-am spus: iată secretul întregii culturi, care pleacă din popor și se întoarce în popor.

Încerc să traduc în germană: Sînt suflet din sufletul oamenilor mei. M-a impresionat popularitatea poetului. Ca și colegul meu polonez am fost în urmă cu zece ani în România. Nu numai nivelul de viață a crescut ci și conștiința poporului a trăit o mare transformare.”

Nikolai Zidarov, traducătorul în limba bulgară a numeroși poezi români, vorbind de vechea și trîncina prietenie ce leagă cele două popoare unite în lupta lor pentru libertate, își exprimă admirația pentru minunatii arhitecți și muncitori români care au schimbat ca prin farmec, megalurile românești.

Geza Molnar, romancier maghiar: „Am venit în România să-l sărbătorim pe Coșbuc. Coșbuc a început să fie tradus în Ungaria încă din 1905. Dar am venit nu numai pentru centenar. Ne-a adus frumusețea acestei țări, ospitalitatea ei. Munca creatoare depusă de poporul său. Am vizitat Heralatul. Blocurile noi alături de memoria ruinelor Istriei. Am trecut prin Transilvania, urmele medievale, în Moldova mănăstirile cu frumusețea lor specifică sînt revelatoare, asupra unor valori de artă extraordinare, de-o seamă cu valorile Renasterii europene sau peste ele.”

Eleganța arhitecturii românești se așează alături de arhitectura europeană. Poporul a dat viață creației poetului. Tăria, frumusețea, gingășia. Nu-mi pot separa încă impresiile, vii tumultuoase se amestecă, se învîlmănesc, în culorile curcubeului. Timpanele mai păstrează sunetele cîntecelor și dansurilor care-au umplut spațiul și timpul între poet și noi. Dealurile, satele din jur au înflorit de portul pitoresc. Portul lui Coșbuc.”

Dusan Kostic, poet și romancier iugoslav: „Sînt fericit că am avut prilejul să cunosc România, să scriem în țara noastră tot ce am văzut. Sîntem vecini și prieteni, dar cred că ne cunoaștem prea puțin”.

Academician Vittorio Sorani, profesor de psiholo-

pictura minăstirilor bucovinene

(Urmare din pag. 1)

putea duce la spaima unor întrebări despre ce s-ar mai întîmpla peste alte patru sute de ani, cu aceste cîinci momente de artă dacă n-am ști grîja ce li se poartă azi.”

În catedrala din Siena, pe podeaua de marmură, în care Michelangelo a sculptat scenele Vechiului Testament, italienii au asternut o supra-podea de cristal. Este îmbrăcarea în sticlă a minăstirilor bucovinene irealizabilă sau cu urmări neprevăzute pentru fresce? Se poate, dar — vorba lui Titu Maiorescu — „unde este o necesitate, este și o posibilitate” și nimeni nu se îndoiește că politica socialistă a culturii nu a găsit formula de protecție cea mai potrivită. E doar vorba de monumente unice, rîvnite de foarte departe de pe glob, dar fără a putea fi smulse din îmbrățișarea istoriei naționale și a concepției de viață a poporului român.

Spre deosebire de castelele medievale vest-europene, unele desfructe și reclădite peste ocean, minăstirile bucovinene sînt numai ale locului, care le-au născut. Cu ochi aprigi încă, le strălucesc în sticlă corzi și, pe toți pereții, detali de viață specifică. În refie în peisajul natal: după izgonirea din rai, lângă Adam care ară, Eva torace cu vîntul strănește, vasul de pe masa Cînel are decorul geometric al străchîmilor, iar sufletele perfecțiilor în sticlă albe bucovinene, învîrtesc o horă românească.

„Sînt fericit că mă pot exprima în limba română. Am trăit în România pînă la 19 ani. Tatăl meu era florentin. M-am întors după foarte mulți ani, acum. Și emotia nu mi-o pot exprima în cuvinte. Am găsit o Românie completamente nouă, neîmagineată. Ați făcut enorm. M-ați înșăpămintat”. Spectacolul văzut în satul lui Coșbuc nu l-am văzut nicăieri, cu inefabilă nuntire Zamfiresc. Sînteti o țară de eroi și poezi. Am străbătut locurile lui Stefan cel Mare căruia Occidental are să-i mulțumesc. A apărut cultura Renasterii.

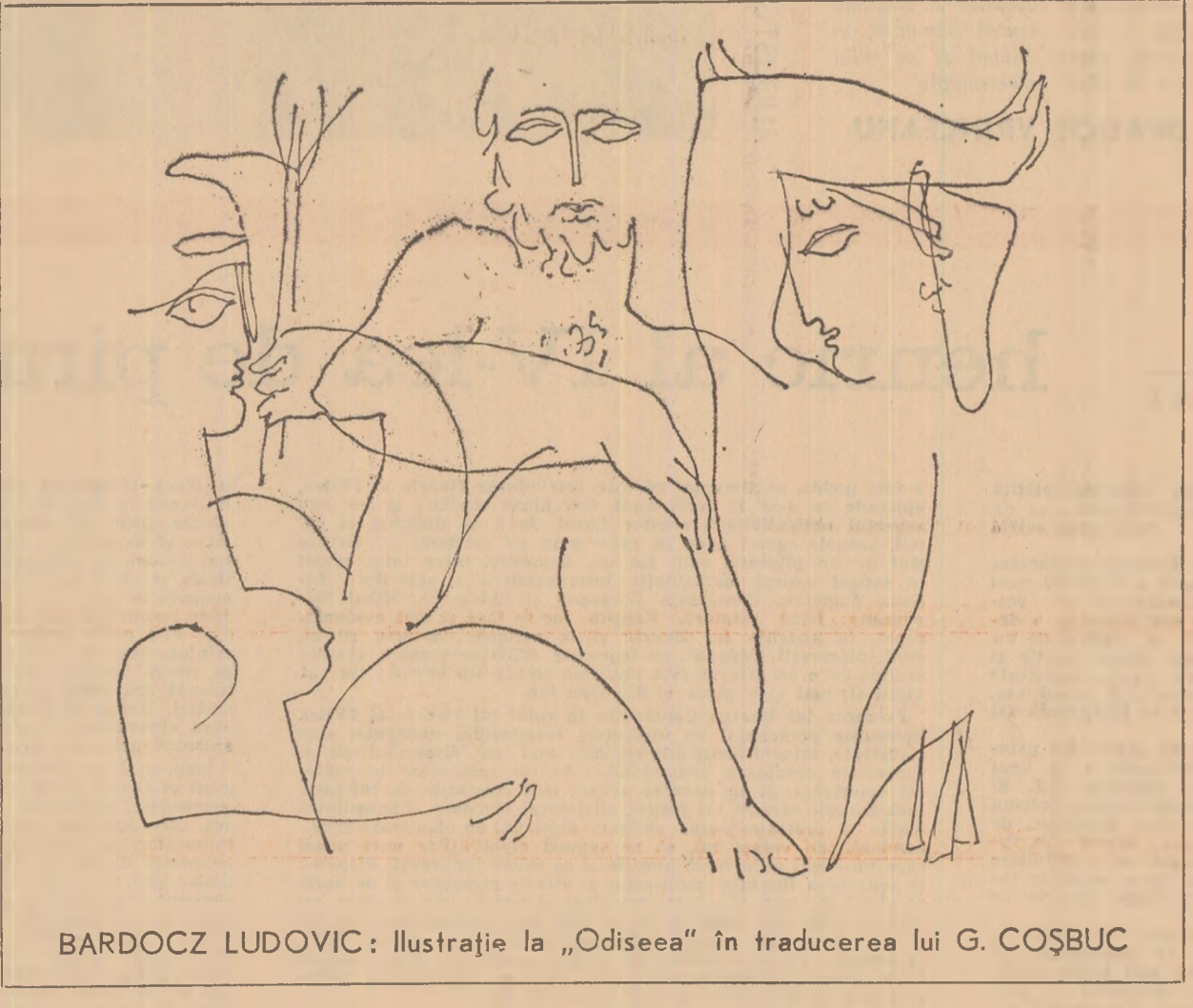
Am părăsit România de 31 de ani. Un popor care a izbutit să se ridice în 20 de ani atît de mult este ulytor. Pot spune că țara dv. este o țară de progres, o țară „civilă” care stă cot la cot cu țările europene.”

Wilhelm Szabo, literat austriac: „Noi austrieci sîntem impresionati, mișcați de multitudine peisajelor și frumusețea patriei dv. Impresionat de primăria prietenăscă. Tot ce am văzut în aceste zile arată ce dezvoltare impetuoasă se află în România.”

Berd Kerbabeev, secretar al Uniunii scriitorilor sovietici: „Mă află într-o situație de școlară! Am acumulat o sumă de impresii puternice. Ce să povestesc mai întil! Ediția poezilor lui Coșbuc și-a aflat drum spre inimă cititorilor sovietici. Cel mai bun traducător și nostru au căutat să redea strălucirea versurilor. L-am cunoscut pe Coșbuc prin această ediție. Dar era o cunoaștere prin carte. Dar acum l-am cunoscut din nou cunoscîndu-l țara și poporul.”

Rămîn de neprețuit cuvintele care le sîmțim vînd din inimă, năvalnice ca ploile de primăvară pe pămîntul rodnic, cuvintele simple de prietenie ce ti le lasă pe prag oaspetele cînd pleacă din casa ta. Rodesc la rîndul lor prietenie, nobil sentiment mai uman din tot ce este mai uman, cel care înfruntă timpul și depărtările, cel care poate înfruntă sănare de indiferență. Cel care poate topi ghețarii neîncrederei sau prejudecăților.

GICA IUTEȘ

BARDOZ LUDOVIC: Ilustrație la „Odiseea” în traducerea lui G. COȘBUC

tele-
cronică

sfântul așteaptă

Imi odihneam Taunusul pe strada „Text” nr. 7, la niște prieteni. Tocmai se fluiera melodia mea preferată în timp ce un puști mă desena cu cretă pe spatele unei măști. Imi băgasem mâinile în buzunare ca să nu răcesc, pentru că seara trebuia să mă dau iar în spectacol. Și mă gândeam cum să-i tai unghiile unui prieten de-al meu căruia i se mai spune și „Linge-Căpățână” și care îi fusese Elizei o agrafă moștenire de la mama. Până când nu mă hotărâam cum să-l bat bine nu puteam să mă mișc, așa că stăteam întins pe patru scaune și două pisici, la prietenii mei. Deodată, privind într-adevăr pe fearestră, am observat că o mașină neagră se pregătea să calce o mașină blondă. Am sărit și cu un pumn am îndepărtat mașina neagră până la colț, cu celălalt am sprijinit o femeie cu față foarte șifonată de emoție. „Mulțumesc” a zis, „pentru puțin” am zis, „vreți să beți ceva? Bineînțeles că a vrut, „ajută-mă” a zis, „O.K.”, am zis, și mi-am pus cerulețul pe creștet. „Simon Templar”, a zis, și din obișnuință am lăsat să mă treacă un timp zîmbind, pe urmă am urcat împreună la prietenii mei. Acolo am băut ceva în timp ce Eliza făcea glumele obligatorii de infirmieră. Pe urmă necunoscuta s-a prăbușit cu fotoliu cu tot la picioarele mele, eu am întreat-o, ea mi-a răspuns. Simplu, autizem de mai multe ori o poveste asemănătoare cu niște scriitori dispuși misterios în studiourile televiziunii. Toți fuseseră chemați să telediscute despre literatură acolo și dispăruseră înainte de emisiune. Necunoscuta de la picioarele mele era o poetă, cum li se spune soților de poet, și-și luase foarte mult prezentul, adică șutul. Am căutat în partea din dreapta a memoriei mele numele scriitorilor cunoscuți, „cui erau?” am întrebat-o pe exvăduva-soția poetului, „toți”, „de cit timp?”, „de la înființare, televiziunea a vrut să-și înceapă activitatea organizând o întâlnire cu toți oamenii de artă, scriitori, poezii, sculptori, pictori, muzicieni, actori...”, „și cine s-a mai întors?”, „s-au întors numai actorii, ei trebuiau doar să recite”. „Bine, nu știu exact ce-o să se întâmple, a trecut atât timp. Dar să vedem...”, am încurajat-o în timp ce-i telefonam cuiva. Și așa am aflat că în branșa asta, a răpitorilor de oameni de artă de la televiziune, nu știe nimeni nimic. „Mină lungă peste ceafă” sau „Scuipă printră dinți în gură” în orice caz nu erau. Ii închisese mai demult. Nici „Lasă-mă te rog în pace”, „Pistol pe la spate”, „Kid uriașul dulce”, ș.a.m.d. Ca întotdeauna cînd n-am ce face, m-am urcat în Taunus și i-am dat bătaie până cînd, trecînd pe roșu, era să vii ciocnit de un camion cu reflectoare. Dădusem de capătul firului. Nu l-am urmărit pentru că mi-am dat seama că era pus special ca să mă ducă în altă parte. De aceea am plecat, repede puțin zis, în direcția inversă și am împrumutat televizorul vecinului meu pe vreo cîțiva ani, ca să-i ghicesc pe cei cărora le-ar fi folosit cel mai mult televiziunii a oamenilor de artă. Cui protest? Așa am văzut la „Clubul tineretii” niște băieți chinuți de un bărbat cu mină în buzunar (probabil că-i amenința pe ascuns cu pistolul să fie veseli), care le explica cit de greu e să cînti la o singură chitară (dar la toate trei!), pe urmă niște elevi de la I.A.T.C. care au jucat o scenetă într-un lift pentru toți părinții lor arătîndu-ne că nu pot ce intră la teatru se mîncînc. Pe urmă un program de muzică populară în timpul căruia am admirat cit de bine se asortează pantalonii de tergal la jumătatea de sus a portului popular (cămașă...) și m-a interesat încăpățînarea cu care o muscă (de unde or fi găsit-o?) se agăța de primplanurile interpretelor. Pe urmă în „melodii din filme” m-a uluit inventivitatea regizorului care a făcut televiziune în televiziune, adunîndu-și cunoscuții să bată din palme la comanda 1-2-3 în fața unui ecran pictat cu var, pe care a apărut o excelentă actriță, Vasilica Tastaman, în postura cu totul inedită de cititoare. Invenția cu scrisorile însă m-a depășit pînă la groaza de a nu reține nimic, întrebările ca și răspunsurile avînd un umbră de mișcare plîns de mai bine... „am văzut „Băieții de la tonomat” și n-am reținut nici o melodie (scrie X). Ceea ce pentru noi e lîmpede ca ne-a cerut o melodie care se reține”. Sau încercătura de la sfîrșit „toate scrisorile au fost trimise de fiul meu (n.n. fiecare trebuia să ridă în sine). Nu știu ce să fac. Să reluăm emisiunea? Nu. Trebuie să-l pedesc, doar nu mă e copil”. Mărturisesc că întotdeauna am iubit copiii, numai de data aceasta nu am notat numele primului bănuț ce mi-a trecut prin minte ca o luminare, Titi Acs.

(Va urma)

JULIAN NEACȘU

de vorbă cu Augusto Murer

Augusto Murer a avut la București o expoziție de sculptură, acum cinci ani. De atunci, în fiecare vară ori toamnă, vine în România însoțit de prietenii săși petrecînd vacanțele Cutreieră cu mașina o parte ori alta a țării, petrece cîteva zile la Mamaia, cîteva pe munte, apare în București... Se simte prînți noi la largul său: „Nu poți să-ți inchipui ce senzație bună am l N-aș putea lăsa să treacă un an fără să mă întorc în România. E a șasea oară că mă aflu printre voi”, îmi spune zilele trecute, cînd l-am înfăliț la Athenae Palace, împreună cu un amic, arhitect din Belluno, asociat al său la ridicarea monumentelor pe care le are în lucru. „Ce să fac? Nu sînt și sculptor și arhitect, ca Michelangelo. Imi trebuie un ajutor din cealaltă artă... Murer are în momentul de față o carieră de parte a statului italian, o lucrare de mari proporții la Vittorio Veneto, localitatea celei mai însemnate victorii a armatei italiene în timpul primului război mondial. De asemenea un „monument al partizanilor” urmează să fie ridicat de el la Veneția, chiar pe laună, în fața Grădinilor care adăpostesc Biennale. Imi arată fotografii de pe această ultimă lucrare: o serie numeroasă de pilăștri patrați care ies din apă, pe porțiuni inegale — ca să preîntîmpine fluxul și refluxul apelor —, înfățișîndu-se ca niște plăci albe, dinaintea cărora o platformă mai vastă, lucrată în mozaic, susține trupul înecat al unei femei din popor abia scosă din apă. Este un monument orizontal — sugestiv, zădărnici, plin de realism —. Augusto Murer e un fel de Gutuso al pietrei, un artist al contractului marilor eforturi colective. Imi amintesc de complexul de lucrări ale sale care alcătuiesc Monumentul partizanilor din centrul orașului Belluno, în nordul Italiei, pe care l-am vizitat în primăvara trecută. Sînt scene de război, în bronz, așezate în cadrul natural al unor boschete anume plantate. Toate aceste grupe nu sînt puse pe socluri înalte, spre a se proiecta într-o măsură sau alta pe cer, după legea monumentelor clasice. Ele sînt la îndemîna privirii, a minii, a emoției imediate. — „Am vrut să măstrez, imi spune Murer, spiritul modest și grandios în care și-au riscat viața acei eroi și să-i rețin în mijlocul multimei care le-a dat naștere. M-am ferit de apoteoze. Am preferat efectul orizontal.”

În adevăr, pe marea piață din mijlocul orașului Belluno, unde avuseseră loc scene tragice legate de acțiunea partizanilor, se perpetuau în bronz amintirile localnicilor. În-

un loc, pe fondul verde al unui tufiș, mai multe miini, disperate, răstîrșite, se ridicau dintr-o masă de cârși și mantale germane, măturii ale unei invocări extreme de cruțare. Nu fusese nevoie de prezentarea trupurilor și chipurilor unei orimate cotropitoare, alcătuită toată dintr-o acumulare materială oarbă de forțe, cu scopul de a coplesci scînteia miniei și revoltei.

Stilul lucrării poartă pecetea neo-realistului din primii zece ani de după război. — „Sînt opere de tinerețe, mi-a spus Murer, cînd nu se intrase încă în marea bătaie a artei abstracte, care s-a încheiat. Socotesc că toate fazele acelei lupte au fost folosite. Eu însuși n-am știut niciodată dacă mă voi apropia sau nu de arta abstractă. Frămîntările în jurul „informalului” au fost înlocuite astăzi de cele asupra artei tehnologice, cînd se fac aceleași exagerări. Nu putem refuza însă un interes nici artei tehnologice. Dar speculația figurativă a luminilor unei bile sau ale unei oglinzi seamănă perfect, în opera tehnologică a unui artist din Japonia sau a unui din Finlanda. Acest lucru dă prea mult de gîndit. Se face tabula rasa de rădăcinile naționale ale artei, se lucrează pe un ipotetic plan general de pură combinații. Plăsmuirea artistică presupune cufundarea într-o plastică originară. Faptul acesta e-adevărat și pentru arta abstractă. Este destul să amintesc de numele lui Brâncuși și al lui Tucelescu.”

Augusto Murer a văzut opera lui Tucelescu la Biennale din Veneția: „Pavilionul României, dedicat în întregime lui Tucelescu, spune el, este fără îndoială cel mai izbit, cel mai reprezentativ și mai frumos al Biennalei din anul acesta. Evoluția lui Tucelescu m-a uimit prin coerența ei, de la elementele impresioniste inițiale pînă la desfășurarea amplă a unei arte care a atins vîrfurile preocupărilor moderne, rămînd strict legată de măturile străvechi ale artei populare românești. Mi-a amintit îndată de Brâncuși, lingă care s-a așezat cu cinste. Sînteți, voi, români, în avangarda artei contemporane, cu acești doi artiști. Toate primele interperări ale lui Brâncuși, asupra artei-zeului abstracționism pur al său, ca rod al unui climat parizian ivit între cele două războaie, cad cu totul în ochii celui care cunoaște pe cale directă România. Plăsmuirea lui Brâncuși și Tucelescu se împlinesc adînc în arta noastră populară, în pînîntul vostru, fișînd de pe acest tărîm în plină universalitate.”

DRAGOȘ VRÎNCEANU

AUGUSTO MURER: „Prizonierii germani”

DINU SĂRARU
CRONICA TEATRALĂ

henric al IV-lea de pirandello

S-a făcut observația și mi se pare întru totul îndreptățită că „universală faimă” a lui Pirandello, acordată mai ales de moda reprezentării comediilor sale, are o bază mai solidă în navelistica sa.”

Adevărul acesta este: ceea ce apăsă în deceniile următoare primul război mondial erou revoluționar a teatrului, acela urmează, cum denumesc însuși autorul inovația sa — respectiv reprezentarea în situații dinente cele mai sfîșiate, a debulării personalității umane, amenințată și sfîșiată de un permanent dezechilibru produs de prăpăstia dintre inerte și realitate, dintre vis și viață, dintre formele rigide, claustrale în care existența este obligată să se manifeste și cursul viu, mereu schimbător și mișcător al vieții — ni se înfățișează azi de o cumintă realism, adeseori patinată.

Dar tot așa, nu este mai puțin adevărat că privit din perspectiva istoriei literare, Pirandello se dovedește a fi unul dintre primii nonconformiști ai literaturii secolului XX. El refuză nu numai tiparele riguroase ale teatrului burghez poleind convenționalismul și ipocrizia formelor de viață burghez, de attea ori idealizate pentru „stabilitatea” lor; ataceu său furios, mergînd pînă la anarhism, vizează direct, cu o luciditate acceptată, condiția de viață iluzorie generată de o societate intratră în eriză, demistificînd simbolurile credinței deșarte pe care această societate o întreține.

Comediile lui au în ele un cinism disperat, risul lui Pirandello este al unui deznădăjduit ajuns la convingerea că existența umană nu se poate sustrage unor legi fatale acționînd asupra soartei individului la fel de insensibil ca mecanismul care pune în funcțiune marioneta. Construitul și viitorul idealuri, luzurii terorii de posibilă fericire și împlinire, Pirandello se consacră apoi acțiunii de distrugere a lor, prin demontarea și descompunerea fiecărui element din care acestea au fost constituite, pentru a ne demonstra din cite mil de fețe e compusă personalitatea umană și cit de puțin cunoaștem despre ea și mai ales că niciodată nu vom putea ști decît foarte puțin despre ea, fiindcă aceasta se multiplică la infinit, iar ceea ce ni se oferă nouă nu este decît un chip convențional, o formă fixă a unei amănunțiri, la rîndul ei condiționată de alte o mie și una de situații care concurează întimplător și absurd. Astfel, se negă celestiașele totuși și adevărul și minciuna, și păcatul și virtutea, și cinstea și perfidia, cîmciul și tragicul nu cunosc diferențe structurale, pentru că viața nu poate fi cuprinsă, și reprezentată, și înțeleasă, pentru că nu poate fi fixată și determinată cu mijloacele de care dispunem. O tristețe imensă și o deznădăjduită resemnare plutește peste teatrul său întreg, în care primul loc îl deține curiozitatea distructoare a intelectualului ce nu găsește nici un punct de sprijin nevoii sale de echilibru.

Dar ce rămîne incontestabil valoros din acest criticism extrem și, cum s-a spus, anarhic și nihilist, este virtutea spulberării miturilor lumii burgheze văzută cu ochii aceluși lucid și neclerător. Mediul de investigație al teatrului lui Pirandello oferă din plin prilejul acestei lucidități și curajului și cinstei, și de remarcă faptul că, prin contrast, proza sa e străbătută de un filon umanist, care dezagă, în intensă căldură și emoție pentru soarta oamenilor mărunți și neajutorată și nestiutori din suverele unul an, opere care îl neapote de compasiunea nobilă a lui Cehov.

Jucînd, așadar, Henric al IV-lea, piesă electroventă pentru actor-stucător dramaturgic pirandelliene, ca și pentru următorul său. Teatrul Nottara a făcut o alegere înțeleaptă, lucrarea fiind, dintre toate, aptă în primul rînd să ne facă să înțelegem cu mai multă ușurință tezismul scriitorului. Se poate spune că spectacolul realizat de Lucian Giurescu este constituție cu o reală elevație în planul artistic, datorită de ansamblu ale problemei aduse de Pirandello în discuție: povestea tinărului amențat în urma unei căderi de pe cal și rămas prizonierul jocului, în aparentă nevinovat, în care el urma să-l întruhibeze pe Henric al IV-lea nu este transmisă în tot dramatismul ei prin confruntarea cu manifestările, atît de vii în domesticitatea lor, ale existenței prietenilor erouului care de la acest joc au continuat să-și trăiască viața „liber”, imbatrînind satisfăcuți, ca toată lumea din jur, de-a lungul celor douăzeci de ani scurși de la organizarea cavalcadei mascate. Cu excepția episoadelor înfățișînd veselia excesivă zgomotoasă și exagerarea jocului „de-a nebunii”, al puznișului angajați să-i dea eroului, în costume de epocă, și în castelul în care

a fost închis, sentimentul că este într-adevăr Henric al IV-lea, episoade ce s-ar fi dorit mult mai atent studiate și ele sub aspectul obiectivității acestor tineri de a se deduba el însuși, scenele care-i aduc în prim plan pe prietenii lui Henric înțeleg de a se afla în fața unui om smus din cursul viu al vieții și, mai ales, poate și din vina lor.

Prezența lui George Constantin în rolul lui Henric al IV-lea investeste personajul cu atribuțiile tragismului existent sale claustrate, actorul ilustrîndu-se din nou ca dispunînd de o capacitate creatoare remarcabilă. El ne transmite de multe ori emoțional, și în deosebi atunci cînd izbuteste să înfrîngă încă gravele carente ale deșelii, sfîșietorul zburcîm al consiliului lucide a protagonistului obligat, după ani de claustrare independentă de voiața lui, să se supună rigidităților unei măști care nu-i mai e de mult proprie și să asiste îndurerat, disperat la scurgerea fluviului multicolor și atît de atrăgător de de dorit al vieții, de care el a fost înstrăinat și izolat. Căci durerea lui este cu atît mai violentă și cu atît mai măcinătoare, cu cit el nu și-o poate striga, înăbușînd-o ani de-a rîndul, după ce trezirea lui la realitate s-a produs, pentru a putea împins de o curiozitate bolnavicioasă să studieze cu amărăciune cinismul și iluzoria fericire a vieții celor din jur.

Această amărăciune a curiozității intelectuale dizolvantă, proprie în fapt lui Pirandello însuși, s-ar fi cerut a fi subliniată de asemenea, în jocul actorului George Constantin. Noul aspect al problemei strigă, înăbușînd-o ani de-a rîndul, după ce trezirea lui la realitate s-a produs, pentru a putea împins de o curiozitate bolnavicioasă să studieze cu amărăciune cinismul și iluzoria fericire a vieții celor din jur.

Această amărăciune a curiozității intelectuale dizolvantă, proprie în fapt lui Pirandello însuși, s-ar fi cerut a fi subliniată de asemenea, în jocul actorului George Constantin. Noul aspect al problemei strigă, înăbușînd-o ani de-a rîndul, după ce trezirea lui la realitate s-a produs, pentru a putea împins de o curiozitate bolnavicioasă să studieze cu amărăciune cinismul și iluzoria fericire a vieții celor din jur.

la pădea răzburării prin batjocorirea înfîșîntîmismului, ipocriziei și iluziei în care se complăceau, crezînd că trăiesc viața adevărată, foștii săi prieteni. Forțîndu-l să-și recunoască validitatea și să reintre, alături de el în această viață, el îl obligă, inconștient, să înțeleagă că un asemenea lucru s-ar putea petrece chiar și el nu și-ar putea reînnoie viața decît din același moment de unde ea încetase, simbolul reînnoierii fiind Frida, fiica logodnicei sale, pe care ar vro s-o ia cu el, ea singură pînă să-i redea compensația anilor pierduți. Dar o asemenea reînnoiere nu este și nu poate fi posibilă, între viul său de acum douăzeci de ani și realitatea imediată s-a săpat o imensă prăpastie, și reacționînd sub imperiul dureroasei constatări, Henric îl toacă pe cel care i se pare a fi în primul rînd vinovat de tot ce s-a petrecut în urmă cu ani, și anume amantul fostei sale logodnice.

Momentul mi se pare că ar fi trebuit mult mai atent pregătit și savant gradat prin ceea ce numeam nuanțarea jocului prietenilor, pentru că, așa, el se petrece la un diapazon scăzut, care nu-i mai permite interpretului să realizeze acel final tubător, din care noi să înțelegem înfuria cit de adînc este deprinderea, din care noi să înțelegem înfuria descrisă de Pirandello. Dar mai ales, să înțelegem că, începînd din acest clipă zburcîm eroului la sfîrșit. Eliberat de obligația impusă din afară de a juca rolul unui nebun pentru a le da celorlalți iluzia vieții, el reintre în vestimentele personajului său de bună voie, aceste vestimente nemăfînd pentru el o celulă mentă să-i dimensioneze existența, el un cadru creat delibere de el însuși pentru viața pe care el însuși și-o va crea conform propriei voințe. Cel care rămîn să poarte măști, fără să știe, și cu atît mai tragic pentru existența lor, sînt cei care-l părăsesc din nou, crezînd că se întorc în matca vieții adevărate, reluîndu-și rolurile într-un joc ce le este dictat din afară.

Finalul spectacolului nu sugerează această idee pentru că în cadrul gîndit de regizor eroul nu poate transmite decît sentimentul propriu lui înfrîngerii.

Astfel, simplificată, povestea lui Henric al IV-lea va cunoaște pe scena Teatrului Nottara un succes de public motivat mai ales de sentimentalism decît de acuită dezbateră de idei și a rechizitorului întreprins de Pirandello.

COMITETUL DE REDACȚIE

GHEORGHE ACHIȚEI (redactor-șef adjunct), I. D. BALAN (redactor-șef adjunct), MIHAI NEGULESCU, DINU SĂRARU (secretar general de redacție) VIOLETA ZAMFIRESCU.

Prezentarea grafică D. MOLDOVEANU

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15 telefon 11.51.54, 11.30.51, 12.16.10.
ADMINISTRAȚIA: Soseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.33.99.
Abonamente: 13 lei — 3 luni, 26 lei — 6 luni, 52 lei — un an.
Tiparul: Combinatul Poligrafic Casa Școlară